

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1986

FEBRUÁR

Tarján Tamás

„Hamlet nem én vagyok?”

Szelényi Anna drámája elé

A magyar színház történetnek, közelebbről az egyetemi diákszínházasnak viszonylag ritkán földézett, az értelmiségi köztudatban, a színifőiskolai és bölcsészkarai emlékezésben mégis élő alakja ifjú Horváth István. Alig tizenkilenc és fél esztendő adatott neki, ám a sárospataki kollégista, majd szegedi egyetemista ez idő alatt is kivételes szervezőerőről s intellektuális következetességről tanúbizonyságot téve munkálkodott egy új színházeszmény megteremtésén. S ha talán jobbára mégsem az épp csak megkezdett út első lépéseinek súlyos dobbanását halljuk át több mint négy évtized távolán, annak a tragikus vég az oka. Az 1941 októberében elkövetett öngyilkosság ténye. A korai halál, amit a megőrült história és a föltartóztathatatlan sors parancsolt rá — s amelynek kegyetlen realitásában (mint minden suicidiumban) mégis hajlamosak vagyunk keresni a teátrumiség jeleit.

Szelényi Anna szerencsésen lelt rá tárgyára, s mert éppen a színház, a hangsúlyozott színháziasság felől indítja darabját, az előnyösebb — mert fordított — meg-oldást választotta: a drámát mindinkább visszaveszi a színházról, s mindinkább átadja az életnek. Azzal, hogy szereplői épp a Hamletet játsszák (tudvalevően ez volt Horváth nevezetes rendezése), hármas viszonyrend-szert hoz létre. „Kölcsönzi”- „átforgatja” a shakespeare-i tragédia hol drasztikusan kemény, hol vészjóslóan érzelmes, hol izgatóan másod- és harmadszándékú, hol egyéb szereplőviszonyait; amikor a játszott darab a saját darabjában mintegy visszahúzódik, visszavonul, akkor is élteti a kapcsolatot, reflektálást a játszó és a játszottak: a színészek és a szerepek között; s a *Hamlettől* szinte teljesen függetlenül kirajzolja a Horváth és a Tóth család meg a diáktársak emberi viszonyait. A cselekményszegény, s kifejtését tekintve már a kezdet kezdetén eldöntött, bevégzett drámát tehát ezek a jellem- és játékkapcsolatok te-szik érdekessé, eredetivé.

Szelényi Anna most második változatban, átdolgozott formában az olvasó elé kerülő darabját a szembe-tűnő dramaturgiai ötlet, a választott és következetesen végigvitt színpadi megoldás uralja. A folyamatos, több értelmű jelenlét dramaturgiája. Mindenki, meg

szakítás nélkül, „benne van” — részesként, vétkesként, katalizálóként — abban a sodrásban, amely a főszereplő akart halálával, illetve a kettős öngyilkossággal végződik. Ez az érzékeny, leleményes drámai konstrukció — mint általában a kiváló, de kissé „erőszakos” dramaturgiai ötletek — önnön buktatóit is szükségképp magában foglalja (bizonyos monotoníát, a szövegben is kimutatható ismétlődéseket például), de nem mindennapi rendezői földadatot kínál, s épp a színházi munka által erényei végképp száműzhetik hibáit.

E rövid bevezető írás címe a darabban a rendező, ifjú Horváth szájából hangzik el, nem kérdő, hanem kijelentő formában. Valóban: nem ő Hamlet. A három felvonás azonban — ahogy mind szorítóbbá lesz — azt az érzetünket erősíti, hogy Horváth a maga módján és a maga helyén mégiscsak Hamlet. Ha valaki, csakis ő Hamlet: egy roppant kivélemény, egy példázatosan időálló tett végrehajtására kiválasztott, kiválasztódott személyiség, aki saját sorsa fókusz felé zuhan. Ő maga így mondja: „Vannak erők, amelyekkel szemben úgy kell küzdenünk, hogy tudjuk biztosan, veszíteni fogunk. Vannak küzdelmek, amelyeket életre—halálra, de fegyvertelenül kell megvívunk. Létezik olyan győzelem, amely csakis a vállalt vereséggel azonos.”

Mint a szövegből kitetszik, a hamleti sorsot és Horváth sorsát semmiképp nem lehet egymással „egybe-vágóan” megfeleltetni. Az erkölcsi erő és a fölismerésekre való képesség azonban testvérekké avatja őket. S visszautalva: énjük különbsége adja épp a korábban jelzett, egymásba oltódó viszonylatokat.

Horváth kezéből *nem csúszhat ki a valóság*, mert ő adja magát a „valóság” kezére. Birtokolt sors az övé, ezért is nem latolgatjuk, miért nem mutatott több élet-akarást, miért hagyta veszni a menekülés esélyeit. Egyenrangú társa csupán egy van a drámában. Szerelme, Kata. Nem maradhatnak meg egymásnak: a családi akarat, majd a zsidótörvény közibük áll. De Tóth Kata nemhiába szerelme — mint Gertrudis, anyja is a *nem-Hamlet* Horváthnak. Megmenti? Elveszejt? Ő öli meg?

Együtt hal vele.

A dráma stílusából — sőt gondolkodásmódjából -- a későbbiekben kigvmlálandó néhány közhelyes fordulat (amelyeket nem lehet látatlanná tenni azzal, hogy közhelyességükre utalás is történik).

Egyelőre a kemény, metsző, racionalitásában szép fogalmazás és a lágyabb, kevésbé karakteres beszéd ütközik egymással — de az igazítás, csiszolás a műhely-munkában már csak másodrendű kérdés lehet. A dramaturgiai koncepció, a szintér, a történet, a sorsrajz (alighanem végleges formájában) : kész.

A szép valóság

Színmű három felvonásban

Szereplők:

TÓTH KATA — ifj. Horváth István szerelme, egyetemi hallgató, Gertrudis alakítója

IFJ. HORVÁTH ISTVÁN — egyetemi hallgató, a Hamlet-előadás rendezője

NÉMETH KÁROLY — egyetemi hallgató, Hamlet alakítója

BARCSAY DEZSÓ — egyetemi hallgató, Claudius alakítója

JÓZSA — egyetemi hallgató, Tóth Kata barátnője, Ophélia alakítója

TAMÁS — egyetemi hallgató, Horváth István barátja, Horatio alakítója

TÓTH ELEMÉR — Tóth Kata apja, ötvenéves, jó-vágású, sportos, elegáns

TÓTH ELEMÉRNÉ — negyvenéves, szép

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ — hetvenéves, szikár, fűrgő JUCI —

Tóth Kata húga

ÜGYVÉD — Tóth Kata megbízottja, harmincöt év körüli, kedélyes, nagyszájú, üresen jóindulatú RENDŐRTISZT — harminc év körüli

A darabot célszerű szünetek nélkül, egyben játszani.

ELSŐ FELVONÁS

Az előadás egész folyamán valamennyi szereplő a szín-padon tartózkodik. A színpadkép kompozíciójában mindenkinek megvan a maga helye, ahonnan előlép, amikor sorra kerül, és ahová, kissé szertartásosan, lassan visszavonul, amikor a jelenete befejeződik. Az éppen nem játszó szereplők helye nincs feltétlenül valahol a színpad szélén, ahol „nem zavarják” a jelenetet. Anélkül, hogy színpadiasan figyelnének, hangsúlyozottan jelen vannak. A mozgásban levő szereplők kerülgetik őket, beléjük ütközhetnek, odébb vihetik őket stb.

A játék egységes menetét nem zavarja meg se a szereplők ki-be mászkálása, se a díszlettárgyak külsődleges átrendezése. A berendezés mindvégig ugyanaz: székek, asztalok, melyeket a szereplők szükség szerint átrendeznek — az átrendezés mindig már a jelenet nem cselekményes része —, és középponti helyen, végig szem elől téveszthetetlenül ott áll egy kirívóan díszes, nagy ágy, Horváth István és Tóth Kata öngyilkosságának helye. Az öngyilkossággal a furcsa, kellemetlen nagy ágy jelenléte mintegy megnyugtatóan elnyeri magyarázatát.

Mivel a szereplők mindvégig a színen maradnak, bevonulásuk különösen fontos. A bevonulás és elhelyezkedés alatt rövid monológot mondanak el, amely vitázó, magyarázó, magyarázkodó jellegű. Félig még színész-ként, félig már a szereppel azonosulva beszélnek: nem magukban, nem a közönséghez és nem egymáshoz.

Mégis valakihez vagy valamihez szólnak, ez leköti a szöveget és konkrétá teszi. Semmi elvontság! A színész, miután elhelyezkedett, és bejött a következő, néma szájmozgással, gesztikulálva mondja tovább a magáét. A két főszereplő kivételével. Mikor végre valamennyi szereplő megjelent és elvesztette a hangját, egy-két percig néma-játék folyik: a két mozdulatlan főszereplő körül mindenki beszél egyszerre, de semmit se hallani

KATA (ő az egyetlen, akinek belépőmonológja nem magányos, eleve H. I.-hoz beszél) Édesem, ugye nem haragszol meg, ha valamire megkérnélek? Ha majd Pesten az utcán mész, és ütközben drogériába ütközöl, nézz be, hátha ott kapnál még Kashana szájrúzszt, Soleil II színben? Jó lenne, ha külön kapnál betétet, mert tokom az rengeteg van hozzá. Ha többet kapsz, annál jobb, mert a gyár már nem szállítja, csak úgy

lehet kapni, ha valakinél még raktáron van. Én már mindenütt kerestem Szegeden, de nincs, nyáron meg mindig ezt használom. Hozd aztán magaddal, és itt-

IFJ. HORVÁTH ISTVÁN *(a továbbiakban: Pista)* Horatio, akár az apám. Disztingvált úriember, csupa csend és mosoly. Mindent tud, és senkin nem segíthet. Vohon majd elszámolunk. Előre is köszönet a fáradságért! *(Míg elhelyezkedik, királynői palástot, koronát ölt)*

násai könnyen ellágyulnak, nagy, gömbölyű, forró könnyek peregnek a szeméből, és végül majd fel-akasztja magát a véceben. Játékon kívül. A játék Hamlet haláláig tart. Hamlet nem én vagyok. Én irányítom a játékot. Ophélia érett és természetes, nem törekény virágszál, nem letört róza. Claudius a nőért gyilkol, nem a trónért, akár sajnálni is lehet. Gertrud még nagyon szép, mohó érzékiséggel ragaszkodik az élethez. Kata Gertrudot játssza, az ő érzéki sugárzása az egész játék forrása. Mert ez nem politikai irányzatragédia. A szerepeket nem kell aktualizálni. Csupasz történet. Csak tragédia.

NÉMETH KÁROLY Hamlet nem tetszik nekem. Nyavalyás, agyonkényeztetett csemete, az élet szerencsefia. Rang és ész és pénz, és siker, és a nő! *(Látható, hogy Pistáról beszél)* De fordul a sorskerék. Ami megadatott, mind visszavétetik. Micsoda megdöbbenés! Irtozat, borzalom, összeomlás. Gyerekes hisztéria. Mért hitte, hogy a szó nem hazug, a bizalom nem tévedés, a játék mindig, mindenkor nem hamis. Csak az hisz az értelemben, akit dédelgető kezek védtek a valóságtól. Mit szól a kényes gyermek, ha kiderül, hogy nem ő a játékemester? Hanem vele játszanak. *(Az utolsó szavak ,közben fekete köpenyt terít magára, és kézbe veszi a koponyát, a közismert hamleti kelléket)*

BARCSAY DEZSÓ Nem én vagyok Claudius. Nekem ehhez a játékhoz nincs közöm. Az egyik csupa nemes értelem és fennkölt érzelem, a másik keserű és csalódott, nekem nem tetszik egyik sem. Mennyi vak szenvedély, hát nem nevelés? Csalódni vagy eleve nem csalódni, hát nem fölösleges? Hát mit képzelnék, mire számítanak? Csupa nagyképu szerep, csupa főszerep! S a végén pusztulás, semmi más. Nem veszik észre, hogy a történet mindig ugyanaz? Miért akarják mindig újratekinteni? Én régtől fogva unom a mesét. De kíváncsi vagyok. Nem, nem a történetre. Ott nincs meglepetés. Rájuk, akik újra és újra eljátsszák a fő-szerepeket. A hősökre! A közelükben akarok maradni, érezni akarom a lehetőséget, testük forróságát, véráramuk lüktetését, látni akarok mindent, közelről, egészen közelről, de mégis kívülről, a magam néma, fojtott örömeire. *(Az utolsó szavak közben, míg elhelyezkedik, királyi palástot és koronát ölt magára)*

JÓZSA Ophélia kis hülye! Kis hülye! *(Kelletlenül kapkodva belebújik egy hosszú, bő, fehér ruhába és el-helyezkedik)*

TAMÁS Ha csak egyetlen szót mondhatok, akkor azt mondom, hogy Horatio hűséges. De ha még valamit hozzáfűzhetek, azt mondom, a hűségnek most semmi értelme. Persze, csakis a magam véleményéről van szó, amit senkinek se ajánlok. A történelemben, akárcsak az emberek viselkedésében, a józanság és a téboly összekeveredik. Az értelem semmivel se emberibb, mint az értelem kisiklása. Én holnap Londonba utazom. Hamlet tragédiáját ma este eljátsszottuk. Most új játék kezdődik. De nem nekem. *(Felveszi Horatio jelmezét)*

TÓTH ELEMÉR Nem vagyok szörnyeteg! Minden nagyon egyszerű volna, ha én szörnyeteg volnék, ugye-bár? A féltékeny apa! A gaz antiszemita! Hát csak csináljatok belőlem bűnbakot! És örüljete! Hogy megint fülön csiptétek a gonoszt! *(Elhelyezkedik)*

TÓTH ELEMÉRNÉ Nem tudom, az egész olyan valószerűtlen . . . mit mondjak . . . hát mindenki tudja . . . miért kell ezt így . . . olyan kegyetlenül bántak velem . . . olyan szívtelenül . . . minden anyának kötelessége . . . és így itthagyni engem . . . *(Elhelyezkedik)*

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Ezen már nem segíthetünk. Nem érdemes azon rágódní, amin nem lehet változtatni. A lelkiismeretünk tiszta. Nem hagyom, hogy bűnbakot faragjanak belőlünk. Ezer és ezer ilyen eset van. Mil-

lió és millió ilyen eset történt, amióta a világ világ. Hová jutnánk, ha mindenki öngyilkos lenne szerelmi bánatában. Nevetséges. Ezt ugyanúgy nem lehet be-kalkulálni, mint hogy az embernek az utcán a fejére esik egy kő. És még bennünket kizárni? Ugyan, ki nem követ el hibát? Melyik szülő akar rosszat a gyere-kének? Mióta nem lázadnak a gyerekek? Mikor nem kellett szigor az erkölcsösséghez? Komédiáznál össze-keverni a színházat az élettel! És még belőlünk akar-nak bűnbakot csinálni ... (Elhelyezkedik)

JUCI (mintha mindenki más titkolt bánatát is megtestesítené, csak sír, teljes nyílt, reménytelen kétségbeeséssel. Csak a veszteséget érzi és fejezi ki, minden egyéb meg gondolás nélkül. Elhelyezkedik)

ÜGYVÉD Kérem... kérem... kérem... kérem... kérem... (Különböző jelentéssel, változó ritmusban. El-helyezkedik)

RENDŐRTISZT (rendkívül elegáns és ironikus, nem túl-játszott, semmiképpen se visszatetsző) Se védeni, se vádolni nem fogom magam. Védelemre nem szorulok. Attól pedig nem tartok, hogy szűkölködni fognak a vádpontokban. Nem, igazán nem félték itt senkit. Magamat a legkevésbé. Sose féltettem magamat. Hát csak ne zavartassák magukat. Jó szórakozást. (Elhelyezkedik)

M. HORVÁTH ISTVÁN (az eddigiekhez képest a legszélsőségesebb a szerepével való azonosulás és távol-ságtartás. A kivülálló színész fokozatosan alakul át szereplővé. Kezében tartja az újságot, az 1941. október 21. számú; a Dél-Magyarország ötödik lapjának alját három gyászjelentés foglalta el. Olvas) „Meg-rendülten, de Isten akaratában megnyugodva közöljük, hogy ifj. Horváth István, barátunk és diáktársunk, 18-án tragikus hirtelenséggel elhunyt. Temetésének időpontjáról a szegedi lapokban értesítünk mindenkit. Barátai és diáktársai.” „Megszomorodott szívvel közöljük, hogy Tóth Katalin, barátunk és diáktársunk, 1941. október 18-án tragikus hirtelenséggel elhunyt. Barátai és diáktársai.” „Megtört szívvel és lélekkel tudatjuk, hogy a mi drága Katánk nincs többé. Holttestét Budapesten adjuk vissza az anyaföldnek. A jószágos Isten kegyelme lebegjen fölötte ! Részvétnyilvántások és részvétlátogatások mellőzését kéri a gyászoló Tóth család.” Az ötödik lap jobb felső sarkában mindössze három jelentőségteljes szó: Ferenc József keserűvíz. Ez még éppen odaért. Különbben a teljes oldalt egyetlen tudósítás foglalja el. A címe : „Két szegedi, húszéves diák megrázó tragédiája.” Az alcím: „Tóth Kata és ifj. Horváth István közös öngyilkosságot követett el.” A tudósító meg van rendülve. A cikk csupa pátoz és nyelvtani hiba. „A kettős drámának alig több, mint húszéves áldozatait szombaton este holtan találták a budapesti Carlton Szálló egyik szobájában. A végzetes rajongásba és végzetes dilemmába elsodort két fiatal diák ciánoldatot ivott, mire rájuk nyitották a szállodai szoba ajtaját, egyik sem mozdult többet. Az egyik halott: az alig huszonegy éves Tóth Kata, a szegedi egyetem egyik legkiválóbb tehetségű harmadéves vegyész hallgatója, karának egyik büszkesége (tárgyilagósból személyessé váló hangon, szerepét fel-véve), és az alig huszonekét éves ifj. Horváth István la szegedi egyetem bölcsészkarának kitűnő másodéves diákja, egyik legnagyobb jövő előtt álló ifjú egyénisége.” Színházat akart csinálni. A szegedi diák-Hamlet már országos hírű volt. (Rámutatva a szereplőkre) Kata Gertrudist alakította, Józsa Ophéliát, Tamás volt Horatio és Német Károly Hamlet. És ő az én fiam. Volt.

A némajáték kifeszített pillanatai. Sokkszerűen felcsattanó zenére — korabeli slágerek —, hirtelen fényváltás-ra a jelmezes színjátszócsoporthoz és Pista megelevenedik, a színjátszók felszabadultan ledobálják magukról a jelmezt

BARCSAY DEZSÓ A kedves papa hogy tapsolt...!

NÉMETH KÁROLY Ez így a darabnak csak a fele. A hatalomvágy az egyik legerősebb szenvedély. Gyökeres és eredendő ...

BARCSAY DEZSÓ A kedves mama zokogott... KATA (végig csak Pistához beszél, az ő közelében ma-

rad) Leszedték a szobám faláról a Hamlet-képeket, holnap vissza kell vinnem a ruhát...

PISTA Amikor az életben eluralkodik a politika, amikor úgy látszik, hogy az egész életet kisajátítja a napi politika...

KATA ...vége, nem játszhatok többet. Nem engedik. A szomszédok gúnyosan kérdezetik, hogy asszony vagyok-e vagy lány. Talán már rég összeházasodtunk titokban. Detektívek kerestek az egyetemen...

NÉMETH KÁROLY ...a politika kérdése a hatalom kérdése. Ez a darab szerelmi tragédia és a hatalom birtoklásának a tragédiája. Te csak szerelmi tragédiát rendezel akkor, amikor ...

JÓZSA Mert bolondok vagytok mind a ketten. Miért nem lehet egy kicsit lazábban, finomabban.... Mindent lehet, csak nem így...

KATA ... szobafogság. Elkísérnek az egyetemre, és hazakísérnek az egyetemről...

PISTA ...éppen akkor, amikor a színház már csak a hatalom cirkusza, ahol esténként kötél-táncosok, szemfényvesztő bűvészműtávtányosok, fantasztikus egyensúlyozó művészek lépnek a porondra, és már rég szó sincs ...

NÉMETH KÁROLY Akkor siker ! Siker, ha egy estére el lehet hinni, hogy mégse ...

BARCSAY DEZSÓ Én odaadom a lakásomat. Rendszeresen és zavartalanul találkozhattok. De van egy fel-tételem ...

PISTA ...az az ember, aki már nem is emlékszik rá, hogy a politika zürzavarában mikor veszítette el a személyiségét ...

NÉMETH KÁROLY Tapsol! Tapsol!

BARCSAY DEZSÓ ...orvosi bizonyítványt akarok... KATA ...ellenőrzik az olvasmányaimat ... nagymama

szerint a túl sok olvasás zavarta meg a fejemet ... JÓZSA Nem értem, miért kell mindenáron így felfújni

ezt az ügyet ... hogy miért akartok botrányt ... BARCSAY

DEZSÓ ... tiétek a lakásom, de orvosi bizo-

nyítványt akarok arról ...

NÉMETH KÁROLY Hát csak arasd a sikert! Nem tart már sokáig. Nem veszed észre, mi történik? Szét fog-nak taposni ...

PISTA ...ha az ember olyan helyzetbe kerül, hogy idegennek érzi magát a valóságban... mert nincs köze ahhoz, ami történik... nem befolyásolhatja az eseményeket... mégis kiméltlenül el kell szenvednie mindent ...

BARCSAY DEZSÓ ... orvosi bizonyítványt akarok, hogy megtudjam, volt-e már köztetek valami, ugyanis...

NÉMETH KÁROLY Akkor nincs más ! Nincs semmi ! És hazudik, aki mást mond. Rosszul játszol, kisfiam. Bele fogsz dölgelni.

JÓZSA ...olyan egyszerűen az ujjad köré csavarhat-nád apádat is, anyádat is ...

KATA ...egyetlen percre se hagynak egyedül. Anyám beköltözött a szobámba. Tízkor el kell oltanom a villanyt ...

BARCSAY DEZSÓ ... ugyanis folyamatban levő ügyeket nem támogatok ...

PISTA Nem vagyok naiv, se romantikus. Létezni aka-

rok. Éppen hogy nem mondok le a valóságról. BARCSAY

DEZSÓ ...a kezdő szerelmeseket pártolom, de folyamatban levő ügyeket nem támogatok ... NÉMETH

KÁROLY Hogy mi a valóság, azt már nem te mondod meg.

KATA ...a fürdőszobaaajtót se zárhatom be. Anyám az ujjára

kötött cérnaszálakat feszített ki a szobában, úgy alszik, hogy éjjel ki ne szökhessek ...

NÉMETH KÁROLY A valóság kicsúszott a kezedből. Majd belátod. Örülj, ha mentheted a pusztá életed. Menekülni, persze, nem valami előkelő dolog...

A jelenet során Tamás hallgat, előbb Józsaival, majd Katával táncol. A szereplők mindvégig pontosan koreografált önálló jelentésértékű mozgásban vannak. Pista alábbi beszéde alatt elakad a gramofon, kelle-

metlenül, groteszkül, de nem túlságosan harsogva azt a sort ismétli, hogy: „Ha tudnád, hogy én mennyit sirtam...” A többiek megállva figyelnek

PISTA Ez a társulat ma este utoljára játszott együtt. Tamás hosszabb időre külföldre utazik. Katát eltöltötték. Itt a nyár. Talán majd össze folytatathatjuk... Isten veletek.

Pista, Tamás és Kata kivételével a többiek visszahúzódnak. Pista és Tamás beszélgetése alatt Kata mozdulatlanul figyel

TAMÁS Túl kicsi lett Európa.

PISTA Nem bízom a túl nagy országokban.

TAMÁS Porlad az öreg kontinens.

PISTA A túl nagy országok birodalmi mámorba es-nek.

TAMÁS Európa lassan már száz éve nem létezik. PISTA

En létezem itt.

TAMÁS Európában 'csak magyar vagy, magyarnak idegen vagy.

PISTA Európai színvonalú, modern színházat csinálók.

TAMÁS Pont erre várnak. Pont tőled várják.

PISTA Elsősorban magyar vagyok, másodsorban zsidó, mindenekelőtt európai.

TAMÁS Vesztes kombináció.

PISTA Magyar, zsidó és európai maradsz te is, bár-hová mész.

TAMÁS Itt minden széthullóban van. Ami Európa földjén termett, most mind gyökerestül fordul ki.

PISTA A hajóutat irigylem tőled. Két hét az óceánon. Ott kinn a nyílt vízen lassan, nagyon lassan újra-olvasnám Dantét.

TAMÁS Érzed, hogy ez most egy kicsit nevelésesen hangzik.

PISTA Hogyne.

Tamás kimegy a színpadról. Kata és Pista között felzabardultan szenvedélyes, a groteszktség túláradó, gyermekien önfeledt; megrendítően gyönyörű, de egyáltalán nem szép, inkább a már öntudatlan intimitás külső furcsaságával ható játék alakul ki, amit ez esetben sokkal inkább a 'mozgás, mint a szöveg kell hogy érzékeltessen. Párbeszédük egyetlen mondat, amit egymás szavába vágva, felváltva és részben egyszerre mondanak

KATA Mert az én egyetlenem elutazik Pestre... PISTA De csak egy, legfeljebb két hétre.

KATA Az édes, jó apukájához a húsvéti szünetre. PISTA

De mindennap kötelező írni.

KATA Hideg betűket, hideg papíron, lágyan simogató, kedves apró betűket.

PISTA Részletesen, érted, !részletesen, percnyi pontossággal, hogy mit csinálsz egész nap.

KATA Kezdve azzal, hogy milyen érzéseid voltak a vonaton, a kihalt kupéban, az üres étkezőben. PISTA Hogy mit ebédelsz, az különösen fontos, és ki-vel találkozta.

KATA És csak keveset dohányozni, csak semmi Aktedron, és sokat enni, sétálni.

PISTA Hízni les egészségesnek lenni, az ám, és le-menni az óvóhelyre, ha légiriadó van.

KATA Ámbár az óvóhely kicsi és bűdös hely, és ugyan hogy is csapna pont énbelém a bomba.

PISTA Amikor máris hiányzol, pedig még itt vagy. KATA Még itt vagy, és én idegességemben máris rá-

gom a számat és a körömöt, mert én egy mártír vagyok, egy mártír, mindennap többször el fogok pusztulni, amíg nem vagy velem.

PISTA Pedig ha tudnád, milyen pompás zughelyeket ajánlottak nekem, ahol majd találkozhatunk.

KATA Bár alig hinném, hogy vannak még zughelyek, amiket ,én nem derítettem fel.

PISTA És Szeged, Központi Egyetemre írok, az nem veszélyes, ugye.

KATA De mégis, mikor fogom megint összenyálazni az orrod, és rágni a szempilládat, amit úgy utálsz, és mikor fogod húzni a hajamat, és rádiózni a karo-

mat, mert én mindent tűrök, mert te semmit nem tehetsz velem, amit én ne szeretnék, hát csak húz-nád már, csak rádióznád, csak kinoznád ...

Kata, miközben az utolsó szavakat mondja, egyedül marad, Pista visszavonul, apja közelébe. Kata körül azonnal kialakul az óvóhely jelenet, a család és Józsa részvételével, Kata ugyanazzal a lélegzetvétellel, folytatólag már Józsához beszél

Úgy hallok, rendes időben megkezdődik az egyetem... JÓZSA Legalábbis nálunk, a szorgalmas vegyészknél holnap már előadások lesznek...

Sziránahang. A jelenet résztvevői lekuporodnak, Kata állva, illetve mindvégig izgatott mozgásban marad

...nem is tudom, hányadik riadó ez már ma, úgy látszik, végleg itt ragadok nálatok ...

KATA ...akkor hát kezdődik az egyetem, és megérkezel még ezen a héten, legkésőbb a hét végén, bár a vonatok pocsékul késnek...

Erősödő sziránahang, a mama váratlan, ijesztő, hisztérikus sikolya, majd zokogása

MAMA Istenem, ne tedd ezt velünk, térdre hullva könyörgök, ne pusztíts el bennünket, vagy ha pusztulni kell, vedd el az én életemet, és hagyd meg a gyermekeimét ... (A jelenet során mindvégig zokog és lamentál, ha jelezve van, akkor felerősödő hangon és érthetővé váló szöveggel)

TÓTH ELEMÉR (Katához lép, átöleli, látható, hogy mély és szenvedélyes kapcsolat fűzte össze őket, amiből még mindig sok maradt) Kata, hozzád fordulok ebben a nehéz órában. Elsősorban a te segítségre számítok, te okos vagy, nem vesztéd el a fejed. Tennünk kell valamit, hogy helyreálljon a rend. Anyád sajnos magánkívül van. Te legyél a támaszom. Én nem lehetek mindig veletek, mert tönkremegy az üzlet. Neked kell a helyembe lépned, ha nem vagytok itt. Nekünk kettőnknek kell megosztoznunk a gondokon...

KATA (kezet csókol az apjának)

JUCI (kettőjükhez törleszkedik, megcsókolja az apa másik kezét, nem vesznek tudomást róla) Apa drága, én is itt vagyok maga mellett ...

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Pontosan erről van szó. Rendet kell teremtenünk. Átéltünk már egy-két nehéz helyzetet. Én fizetést ajánlok fel Katának, amennyi-ben hajlandó elvállalni a ház légóparancsnoki tisztét. Ez a megbízatás akkor lesz majd különösen fontos, ha hazajönnek Kovácsék és Szerednyeiék ...

KATA (apját szorosan átölelve) Valami kis előérzetem van, hogy nemsokára látni foglak. Gyere! Érjen utol a vágyakozásom! Hatoljon beléd észrevétlenül! Gyere ! Akárhogy is állnak a dolgok, gyere !

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Ugyanis a férfiak napközben a munkahelyükön lesznek. Itt áll majd az egész ház, tele rémült asszonyokkal. Ha felhangzik a riadó, itt a házban külön kongatni kell, mégpedig szabályszerűen, nemcsak úgy ukmukfukk ...

JUCI (odatörleszkedik id. Tóth Elemérnéhez) Nagy-mama, a múltkor a Szerednyeiné kongatott helyettem, de úgy félt, hogy alig kongatott egy kicsit, senki se hallotta, máris szaladt a pincébe...

Sziránahang

MAMA (sikoly) Istenem, könyörgök, ne tedd ezt! Ölj meg engem! Engedd, hogy elpusztuljak! Nem bírom ... nem bírom tovább ...

JÓZSA (hangsúlyozott kedélyességgel, fegyelmezetten) Ó, hiszen ez most csak a lefűvás volt! Hát már nem is tudja követni az ember, hogy elkezdődik vagy véget ér a légiriadó ...

KATA (az előbbi helyzetben) Kicsikém, tudod, most jön majd a remek nyár ...

TÓTH ELEMÉR Kata, drága egyetlenem, próbálj meg-érteni engem. Senkiben és semmiben nem bízha-

tunk. Nincsenek barátaink. A barátság szertefoszlik, ha az emberek nem tudják pontosan, mi az érdekük. A család a mi egyetlen menedékünk. Most nem szabad idegeneket beengednünk magunk közé. Csak aki a mi vérünkből való...

JUCI *(odafigyél Józsa-hoz, igyekező fontoskodással)* Egy-szerűen nem is tudja már az ember, hogy mikor kezdődik és mikor ér véget a légiriadó ...

KATA Tudod, ez különös eset nálam a nyárral! Akkor úgy érzem, elememben vagyok, minden rossz leperog rólam, csak a szépet vagyok képes befogadni, és csak ritkán vagyok arra kapható, hogy árnyékba menjek. Figyelem már nagyon, mikor viszik a csónakházat a helyére, hogy legalább napozni lehessen járni... tudod, a Tisza most a szokottnál is barnább és nagyon magas...

ID. TÓTH ELEMÉRNE Szó sem lehet arról, hogy a Szerednyeinek kongasson! Nevetséges! A kongatásnak megvannak a maga szabályai. És amíg én élek, ebben a házban rend lesz. Kongatni hangosan és kint tartóan kell, aki fél, az ne vállalkozzon kongatásra. Mindenkinek ismernie kell képességei határát...

TÓTH ELEMÉR Csak aki a mi vérünkből való, az tudja a mi sorsunkat... mert századok alatt tanulta, apáról fiúra szállta, és álmában is őrzi a mi fájdalomunkat, a mi félelmünket... Csak annak drága igazán a mi életünk, aki a maga életét őrzi benne... Most nem keveredhetünk össze senki idegennel...

Kata még szorosabban, hevesebben öleli át az apját

JÓZSA *(eltérő célzattal)* Nem tudom, hallotta-e Tóth úr, hogy mostanában rengeteg kémet fogtak el itt Szegeden... kiderült, hogy a zsidótemető kupolás cintermében rádióleadó volt...

KATA *(lassan, simán elvált az apjától)* Édesem, egyszerűen hihetetlen, hogy ilyen messziről is ennyire le tudj kötni! Belőled élek, te vagy az én minden-napi kenyérem és vizem. Minden kételkedés, töprengés, minden szorongás elmúlt belőlem...

Sziránahang

MAMA Istenem, erőmön felül próbálsz meg engem! Istenem, bocsáss meg nekem! Istenem, engedd, hogy meghaljak!

KATA ...itt hordozom magamban a mi életünket, egész jövőnket, akár egy szépséges gyermeket... egyedül az énnyem vagy... te, éjszakám és nappalom, büszkeségem és nyomorúságom, te, örökkévaló nyugalomom és eszelős nyugtalanságom... te vagy, akiben létezem. És énnyem lesz az utolsó lélegzeted.

JÓZSA *(csittva a mamához)* Nem tudom, tetszett-e hallani, hogy állítólag az a szövetségi, a Kárpáti is kompromittálva volt a kémügyben. Én ennél az utóbbi időben keveset vásároltam, ahelyett, hogy mindent ott vettem volna, mert keresztény. Nem tudom, el tetszik képzelni róla? Mert én valahogy ...

TÓTH ELEMÉR Amit mások elbírnának, most pusztulás... aki vérzékenységben szenved, azt egy karcolás sírba teheti... van elég erő a mi rasszunkban ... befogadhatjuk a jöttmenteket... vagyunk, akik vagyunk, csak gazdagságunkat növelik... de most ebben a vérzékeny időben... halálos rombolás a be-furakodott idegen.

JUCI *(Katához, átölelve)* Édes, drága kicsi Katám, én úgy szeretlek téged! Olyan nagyon szeretlek!

KATA *(öntudatlanul viszontöleli, eleinte mintha hozzá beszélne, aztán ugyancsak öntudatlanul elereszti, és eltávolodik tőle)* Éhezem rád, akár a sivatagban vándorló sakálók ... éhezem, mint akit eddig mindig éhezettek ... éhezem, mint aki már azt se tudja, milyen az éhség... De tudom, hogy találkozni fogunk. Ényém az a perc, amikor majd újra látlak! Vár engem ez a perc, biztosan kijelölve az idő-ben...

JUCI Kata, te mért nem szeretsz engem?

ID. TÓTH ELEMÉRNE Tökéletesen megbízható forrásból tudom, hogy az a nőszemély, aki Szerednyeinek

Tihamér fogszakorvos lakásában él, nem Szerednyeinek Tihamér törvényes hitvese. Márpedig olyan háború nincs, hogy én a legalapvetőbb erkölcsi kritériumokról megfeleljek. Az élet sokkal egyszerűbb, mint ahogy azt ti elképzeltétek. Aki nem törvényes felesége az urának, az nem fog kongatni. Amíg én élek, addig nem. Kata pedig holnap táviratozni fog Tibor-nak a születésnapjára, aki pontosan két év múlva, 1943 májusában, amikor kész orvos lesz, el fogja venni feleségül. Hogy mi mindenen jár az eszetek! De a táviratról, persze, mindenki elfeledkezett...

JUCI Nagymama, Kata már nem szerelmes Tiborba. Kata Pistába szerelmes, és mindig rá gondol.

ID. TÓTH ELEMÉRNE Ami pedig Szerednyeinek ágyasát és a kongatást illeti, ezt az ügyet holnap én veszem kézbe. *(Visszavonul)*

TÓTH ELEMÉR Még ma este elutazom három napra.

MAMA *(sikoly)* Istenem! Mért próbálsz erőmön felül? Iszonyatos fejfőrcsöm van. Rémeg a gyomrom, tüzes karikák táncolnak a szemem előtt, ti mind csak a magatokét fújjátok. Kegyetlenek vagytok, nagyon kegyetlenek vagytok. Nincs bennetek semmi emberi érzés. *(Visszavonul)*

TÓTH ELEMÉR Nem bírom ezt a miazmás levegőt. Hisztéria és romlottság. Ez nem az én családom. A hisztériának szaga van. Undorodom ettől a levegőtől. *(Visszavonul)*

JUCI *(a mamához megy)* Anyuska, drága, én veled vagyok! Hadd csókoljam meg a kezed! Olyan gyönyörű szép kezű van! Annyira szeretem... *(Ott marad)*

KATA *(más hangon)* Édesem, én nem tudom jól le-írni neked mindazt, ami bennem irántad él. Mind jobban érzem, mennyire egy vagyok veled, s pillanatról pillanatra fokozódik bennem az együvértartozás érzése. Valami tompa kábulattal iszom minden sorodat, s a végén, amikor a levelet magamhoz szorítom, úgy érzem, mintha te lennél ott a helyében, és téged szoríthatnának ... Százszor, ezerszer, milliószor gondolok arra a percre, amikor először megpillanthatlak majd! Sírni, nevetni szeretnék, kiabálni boldogságomban, de már előre érzem, hogy csak hallgatni fogok...

JÓZSA Nem kezdődik meg az egyetem. Egyelőre bizonytalan ideig. A Horthy Miklós kollégiumból vöröskeresztes kórház lett. Már vannak is benne sebesültek.

KATA Most még szigorúbb az ellenőr és. Elintézték, hogy az egyetemre érkező leveleimet ne adják át nekem, hanem azonnal küldjék haza. Három napja nem kaptam egy sort se.

JÓZSA írjon az én nevemre és címemre. Különböző pedig direkt jó ez a plusz szünet. Tanulunk, pótoljuk az elmulasztottakat, nem kell majd olyan finist csapni az év végén.

KATA Igen, persze, hát mi ez a kis idő az egész élet-tel szemben...

JÓZSA Ne használj mindig nagy szavakat. Légy egy kicsit szerényebb. Az élet nem csinál drámákat. De ki lehet kényszeríteni akár a tragédiát is.

Fényváltás, felhangzik valami korabeli sláger, ami Józsa szavaira rímelve az életről filozofál, Kata együtt éneklő a rádióval; tánc lépésekkel, mesterkélty, kétértelmű vidámsággal belépnek az új jelenetbe, Németh Károllyal együtt, akivel hármashban isznak és beszélgetnek az egyetem kémiai laboratóriumában

NÉMETH KÁROLY Hallottam egy remek jó viccet.

Miért vezette Mózes a vizen át a népét? JÓZSA *(italt kever)* Na?

NÉMETH KÁROLY Mert szégyelltem velük a parton menni a emberek között.

JÓZSA *(gyorsan)* Na, ezt kóstoljátok meg! Hűsz százalék alkoholt, egy kis cukor, rumaroma, forró víz, és mit nekünk a szesztalalom ...

KATA Ez a vicc méltó hozzád, édes Karcsikám. Csak abban bízom, hogy nem érted.

NÉMETH KÁROLY Te nem érted. Te nem értesz sem-mit.

KATA *(odalép hozzá, fölényes, nyíltan erotikus mozdulatokkal játszik vele)* De téged azért értelek, ugye? Hogy benned mi lakik, azt azért tudom, ugye?

NÉMETH KÁROLY *(bénultan tűri)* Ki akarod próbál-ni, hogy el tudsz-e csábítani?

KATA *(mint fent)* Nem kell azt nekem kipróbálni. Nem vagyok én arra rászorulva, hogy ilyen kísérleteket végezzek veled.

JÓZSA Ha már a kísérleteknél tartunk, kísérleljünk meg tisztességesen berúgni ettől a kotyvaléktól. Én iszom.

NÉMETH KÁROLY *(Katához)* Mit akarsz?

KATA *(egyre nyíltabb erotikával játszik)* Hogy mit akarok? El akarom mondani rólad a véleményemet. Azt akarom, hogy törd, hogy hallgasd, hogy mondom el rólad a véleményemet. Mert közben itt ülök az öledben, és rafinált, apró, aljas kis módszereimmel elbűvöllek és elbájoljak, és te némán tűröd, hogy elmondjam rólad, hogy takony vagy, egy nyálas takony, mert gyáva vagy, iszonyúan gyáva, pedig tehetséges vagy, az a baj, hogy tehetséges vagy és okos, nagyon, nagyon okos vagy, Karcsikám, de gyáva, született gyáva, és ezért örök életedben csak tehetetlen seggnyaló maradsz, akinek pontosan egyforma mennyiségű zsidóvícc és antiszemitavicc van elrak-tározva azokban a tehetséges agytekervényeiben...

JÓZSA *(részeg ügyetlenséggel próbálja elrángítani Katát)* Istenem, hogy én soha nem engedhetek meg magamnak egy kis lazítást ... azonnal valami zűr-zavar, valami baj kerekedik...

KATA *(vadul, durván, keserűen Józsaához)* Hagyj békén, ne sajnáld tőlem ezt a takonykupacot! Megőrülök az egyedüllétől! Muszáj, hogy legyen egy élő test a közelemben...

NÉMETH KÁROLY *(rendkívül teátrális gúnnyal, még-is kínos őszinteséggel)* Ne végezz félmunkát, gyönyörűségem! Ne hagyd itt félig boldogan! Egészen, egészen alázz meg! 'A gyűlöleted legalább hadd legyen az enyém hiánytalanul. Azzal is beérem, az is jó nekem! Nagyon jó ...

KATA *(Józsaához, vad keserőséggel)* Jó neki! Hallod! Ez nem pusztul el soha! Mindent megemészt, mindenből táplálékot emészt magának, kihizik a szemét-dombon is, akár egy patkány, egy svábbogar! *(ütni, rúgni, pofozni kezd)* Németh Károly mozdulatlanul tűri, Józsa részeg ügyetlenséggel próbálja megfikezni Katát) Ez az én imádóm ... ez az én hős lovagom... ez az én...

Belép Barcsay Dezső — a továbbiakban Döni —, úgy tesz, mintha őszintén kedélyeskedne, mert a jelenet annyira szélsőséges, hogy úgy érzi, jobb, ha azt játssza, hogy nem lehet komolyan venni

DÖNI Ha jól látom, éppen egy kis nézeteltérést tisztáztok ti itten...

KATA *(egyik pillanatról a másikra, nagyon hirtelen, de minden erőltettség nélkül nevetésbe váltva, mintha csakugyan tréfa lett volna az egész)* Dönikém, édes Dönikém! Gyere, igyál! Józsa csodálatos házipuncsot csinált.

DÖNI Meg vagytok örülni? Ti itt isztok nyugodtan, és várjátok, hogy a fejetekre essen egy bomba? Egyáltalán mit műveltek itt?

JÓZSA A labor nyitva van, hát tanulunk, nem látod? Kihaszználjuk a szabadidőt... előre készülünk az év végi vizsgákra ...

DÖNI Százötven-kétszáz méterre innen már bombák hullottak egy órával ezelőtt. Feltépték a síneket, iszonyú lyukak vannak az utcán ...

KATA Jó, jó, na, ülj csak le. *(Int Józsanak, aki újra és újra teletölti a poharakat, Kata erőszakosan itatja Dönit, miközben az beszélni próbál)* Igyál. Idd ki, ne dumálj. Mondom, hogy idd ki.

DÖNI *(közben újra és újra iszik)* Idejövet láttam egy angol gépet... két német üldözte... és az angol gép már füstölgött... repedések vannak a házakon...

mindenütt betörték az ablakok... Kata, otthon kerestelek ... azt mondták, itt tanultok, nem akartam elhinni... édesanyádek az óvóhelyen vannak, azt üzenik, azonnal menj te is oda hozzájuk...

KATA Nem megyek. Az óvóhely ... *(Józsa mutat, hogy folytassa)*

JÓZSA ... kicsi és zsúfolt...

KATA *(félbeszakítja)* ...és bűdös hely. Az óvóhely... *(Józsa mutat)*

JÓZSA ...idegesítő...

KATA *(Dönéhez gyorsan)* ...mert?

DÖNI ...mert nem látni semmit, csak robbanást és géppuskázást hallani.

KATA Az óvóhely egy struccpolitikus találmánya lehet. *(Németh Károlyhoz lépve, ellenállhatatlanul)* Mert?

NÉMETH KÁROLY *(engedelmesen)* Mert sötét van és unalmas, és úgyse véd meg a bombától.

KATA Legjobb tehát a szeszes ital társaságában maradni. Az óvóhely öl, butit és nyomorba dönt. *(El-söprő energiája és humora magával ragadja a többieket is. Nagyon morbid, de erőteljes vidámság uralkodik)*

JÓZSA Persze, Katáéknak pechük van, mert pont az állomás közelében laknak. És állítólag leginkább az állomást akarják eltávolítani.

KATA De nagyon ügyetlenek ám, kilométereket téved-nek, úgyhogy nekünk itt valószínűleg sokkal több esélyünk van egy bombácskára ...

DÖNI Képzeljétek, azt hallottam, hogy ma hajnalban az állomásra is esett egy, de nem robbant fel, ha-nem szépen megállapodott az állomásfőnök ágyán ...

KATA Ne adjátok fel a reményt! Még csak azután jönnek a gyújtóbombák! Lesz még nekünk szerencsénk!

DÖNI *(mintha ártatlansággal)* Mi hír Pistáról?

Hirtelen csend és mozdulatlanság

KATA *(tompán)* Pista jól van.

NÉMETH KÁROLY *(kihazsnálva a megváltozott hangulatot, higgadtan, de óriási belső feszültséggel)* A halál most díszkísérettel, hatalmas csinnadrattával érkezik. Úgy látszik, különösen szereti az ütőhang-szerkeket, minden robbanás egy-egy jól időzített üst-dobütés ... Az ember a halál csirájával a testében születik meg... Évek hosszú során felneveli magában a halált ... nem az ember hal meg, a halál szüle-tik meg. Így kell lennie. Siránkozni, hogy az emberiség esetleg elpusztítja önmagát — nevetséges. Az ember olyan lény, aki eredendő mohósága, vak önzése, hatalomvágya és kíméletlensége folytán, ha a fejlődésnek arra a szintjére jut, hogy módja van rá, akkor, persze, kipusztítja önmagát... kicsit előbb vagy kicsit később, ennyi a tét.

KATA *(metszőn, durván)* Milyen szép! Milyen nagyon szép! Mondom, hogy tehetséges! Hát még ha énekelnéd?

JÓZSA Kata, ne örülj meg!

KATA Én? Dehogyan! Miért ne örülnék meg! Na gyerünk, kisfiam, ugyanezt dalban. Majd én rimbe szedem neked... Lássuk csak... *(Fokozatosan ének-re tér át)* Házunk összedől, mint egy kártyavár, És ránk borul az árva, bús halál... ez az... több most nem jut eszembe... de ez is elég... Na, mi lesz? Gyerünk utánam *(énekel)* ...mint egy kártyavár, És ránk borul az árva, bús halál...

JÓZSA Kata!

KATA Hagyjál békén! *(Németh Károlyhoz)* Na ide figyelj. Ha eléneked, megcsókolhatsz. Itt, a nyílt színen, most azonnal, előtűk.

NÉMETH KÁROLY *(odalép Katához, az arcába mond-ja, nem éneklő, majd megcsókolja)* Házunk összedől, mint egy kártyavár, És ránk borul az árva, bús halál.

Kata megharapja, Németh Károly felszisszen, elkapja a fejét

Ez a harapás begyakorolt fogás nálad, igaz?

KATA *(szembeköpi, aztán megint elképesztően hirtelen váltással vidáman Dönihez)* Dönikém, keress valami zenét a rádión. Úgy szeretnék táncolni!

Németh Károly odalép Józsaához, hangsúlyozott udvariassággal elkéri a zsebkendőjét, megtörli az arcát, és visszaadja a zsebkendőt

DÖNI *(rájátszva nem is olyan mély megdöbbenésére)* Én kereshetek. *(Keres, de csak háborús híreket talál)* Nincs zene. Csak ez van.

KATA Mi az, hogy csak ez? A legjobb zene, amit életemben hallottam! Igazi, isteni tánczene! Döni, gyere! *(Dönt engedelmeskedik, Katához igazodva próbál táncolni)* Figyelj csak! Foxtrott! Nem hiszek a fülemnek! *(Egyre hevesebben táncol)* De rég nem jártam foxtrottot. Istenem! Mennyei! Jaj, egész elfáradtam. Szerencse, hogy lassú szám a következő. Gyere, Dönikém, bújjunk össze! *(Józsa és Németh Károly felé)* Csak semmi lustálkodás! Rátok fér egy kis mozgás! *(Nem bántón)* Józsa, fogd azt a bánatos vigéct! Hogy tudtok ellenállni ennek az édes muzsikának? *(Józsa és Németh Károly szabályosan táncolni kezdenek)* Milyen mámorító! Milyen érzéki! Milyen dallamos! De szép a világ! De jó élni ...

Közben egyre szólnak a háborús hírek

Függöny MÁSODIK

FELVONÁS

A felvonás kezdetén hangsúlyos állóképben felidéződik az első felvonás zárójelenete, a tánc, miközben szólnak a hírek, de most már a folyamatban levő és tervezett zsidótörvényekről. A bemondó kikapcsolja a rádiót, Kata, Józsa, Döni és ő visszavonulnak. Már beszélgetés közben lép elő id. Horváth István és Pista. Pista Kata levelét tartja a kezében

ID. HORVÁTH ISTVÁN Egyetlen feladatomban van még. Téged ki kell mentenem innen. Nincsenek különösebb üzleti képességeim, de mindig jó üzleteket csináltam, a te kedvedért. A pénz nem probléma. Annyi van, amennyi kell.

PISTA *(nem az apjának olvas)* Drága Pistám! Vedd úgy, hogy te csak hazamentél a vakációban pihenni, és szórakozni. Ne félj, ha ez a civilizáció elpusztul, jön helyette másik. Neked és nekem nincs háború!

ID. HORVÁTH ISTVÁN Tudom, hogy nem akar elengedni. Tudom, hogy képes volnál ittragadni ebben a tetűfészekben. Mint egy vidéki ripacs, aki végre Rómeót alakíthatja ... Te a rendező vagy, nem komédiás! Hát oszd ki a szerepet! Hadd játssza el valakivel a kis színész a nagy tragédiát... Nem látod, hogy semmi esélyünk nincs?

PISTA Vannak erők, amelyekkel szemben úgy kell küzdenünk, hogy tudjuk biztosan, veszíteni fogunk. Vannak küzdelmek, amelyeket életre-halálra, de fegyvertelenül kell megvívni. Létezik olyan győzelem, amely csakis a vállalt vereséggel azonos.

ID. HORVÁTH ISTVÁN Ilyesmivel az áldozatokat szokták áztatni! Küzdeni minden ellen csak saját fegyverével lehet, bemocskolódva, hóhérrá aljasulva. Elpusztulsz nyomtalanul.

PISTA Valódi vesztes csak az lesz, aki úgy játszik, hogy azt hiszi, valaha is győztes lehet. Én egészen védtelen vagyok. Nem veszíthetek. őrzőm azt, ami vagyok. Túlélhetem.

ID. HORVÁTH ISTVÁN Nem élheted túl! És ha élet-ben maradsz? Kít érdekel itt a színház, úgy, ahogy te képzeled? A hatalom és a játék között nálunk sosem volt egyezkedés. A mi vidékünkön a hatalom gyerekcipőben jár, és alattvalóit rövidnadrágban járhatja. Színes kis mesék kellenek ide, nem komoly játék... diákszínházszínház, ahol eddig szórakoztál ...

bájos, kócos kamasz-Hamlet... Tényleg ne tudnád, milyen messze van a te önképzőköri társulatod a valódi színháztól?

PISTA Minden hatalom tudja, hogy minél élesebb és nyíltabb a küzdelem a drámában a színpadon, annál élhetőbb a valóság.

ID. HORVÁTH ISTVÁN Igen, ezt tanítják az iskolában. Próbáld észben tartani, hogy egyetlen szavadba kerül, és ösztől Cambridge-ben tanulsz tovább.

KATA *(szinte a szavába vágva, miközben id. H. I. visszavonul)* De hisz egy egész napunk volt együtt! És micsoda kincsekkel gyarapodtunk! Nem számít, hidd el, nem számít, hogy most el kell válnunk ...

PISTA Nagyon könnyű neked az elválás.

KATA Könnyű. Hallgatjuk majd otthon a családdal a háborús híreket. Elbeszélgetünk arról, hogy nem lehet kenyeret kapni. Jó lesz nekem.

PISTA Mit szólnál hozzá, ha hosszabb időre utaznék el...

KATA Én tudok várni.

PISTA Ha külföldre utaznék, külföldön tanulnék tovább ... előbb-utóbb megvizsgáztatódnál, igaz?

KATA De még mennyire! Oly mindegy nekem... most veled játszom, mert engedelmes vagy... aztán majd keresek valaki mást.

PISTA *(más hangon)* Eldöntött tény, hogy őszre feloszlatják az egyetemi színjátszókört. Ha mégis elfogadnám apám ajánlatát...

KATA Persze. Nem lesz semmi baj. Találok kárpoztást. Mi ketten már kitanultunk egyet és mást... akárki jól jár velem.

PISTA Újabb zsidótörvényről beszélnek. Nem köthetlek magamhoz. Hányszor leszel még halálosan szerelmes! És még ez a szerencse...

KATA *(más hangon)* Azt akarod, hogy szabadnak érezzem magam... és óriási lelki erővel eljárszod, hogy...

PISTA Tévedsz. Én nem tudok játszani. Én nem színész vagyok. S a mi kettőnk játékát már rég nem mi irányítjuk.

KATA Ha megint hallani akarod, hát megint kimondom. Számomra nincs élet rajtad kívül.

PISTA Szép, de nem komoly. Azért szép, mert nem komoly.

KATA Te ne törődj semmivel. Hagyd, hogy én intézzek mindent. Már érdeklődtem. Ha valakinek valódi keresztény házastársa van, és ő maga kereszténynek született, az lényegében mentesül...

PISTA Apád sose egyezne bele.

KATA Igen, a szülői beleegyezés, de meg lehetne oldani ...

PISTA Mondd, te meddig volnál képes ...?

KATA Ne velem törődj!

PISTA Nem hiszem, hogy részt tudok venni ebben a játszmában. Nem tartozom korunk hősei közé, akik az ötszázadik seggberügás után is frissen, fürgén feltápáskodnak és újra próbálkoznak ... Egyébként nem hiszem, hogy neked kell megoldanod az én összes problémámat.

KATA Milyen igazad van. Végte is mi közöd hozzá, hogy én annyira szeretek szeretkezni. Veled valamivel jobban, mint mással...

PISTA Te nem tudod, mit jelent nézni az apámat, aki úgy érzi, hogy rossz lapra tette fel az egész szerencsétlen életét.

KATA Engem nézz! Az én életem mire való?

PISTA Az enyém mindenesetre arra, hogy egyikőtök-nek végig törlesszem az adósságomat. *(Távolodik)* Siralmas egy komédia. Veszélyes, pedig nincs is benne dráma. Magammal játszom, egyedül. Mégis büntudatom van.

KATA Édesem, én nagyon, nagyon alázatosan köszönöm neked minden kis tollvonásodat, ha írsz nekem...

TÓTH ELEMÉR *(beront, kiborítja Katának az asztalon heverő táskáját, üvölt)* Hol vannak a levelek? Azonnal add elő a leveleket! Úgy bánik veled, mint egy hipnotizőr! A távolból is a hatalmában tart! Szé-

dít ezekkel a beteges, negédes keleti széptevésekkel!

Felfordul az ember gymra ...

KATA De hát tudja, édesapám, hogy nincsenek levelek. Anyu már megmondta, hogy nem levelezhetek. TÓTH ELEMÉR Ne mondd! Legalább nekem ne mondd! Most beszéltem Némethtel. Tréfálkozott! Hogy mindenki azt beszél, hamis papírokkal, meg-hamisított szülői beleegyezéssel házasságot akartok kötni. Hogy talán már meg is történt. Hogy ügyvédet fogadtál... hogy Döni és Józsa lesznek a tanúk ... különben is ők falaznak neked... ide többet be nem teszik a lábukat! De hogy ő egy szót se hisz az egészségből, azt mondja. Mert ő tudja, hogy neked nem ment el az eszed. De én sajnos tudom, hogy nagyon is elment!

KATA Ugyan! Nevetséges félreértés az egész. Sajná-

lom, hogy édesapám így felizgatta magát ...

TÓTH ELEMÉR Utoljára kérdezem. Hol vannak a levelek?

KATA Nincsenek levelek.

TÓTH ELEMÉR *(durván beletép Kata blúzába, aki ez-után a darab egész folyamán a tépott blúzban marad)* Talán a ruhádban? A testeden melengeted őket? *(Kata mozdulatlanul tűr mindent. T. E. most hirtelen váltással nagyon szelíden, érzelmesen, szorosán átölelve őt)* Tudod, hogy mennyire szeretlek. Tudod, hogy csak a te boldogságod fontos nekem. Annyira szeretlek, hogy le tudok mondani rólad. Pedig, ha nem érezlek magam mellett... csupa ingerült, rossz-kedvű várakozás vagyok, hogy mikor láthatlak megint... Szeretem az egész lényedet. egész izgalmas, bátor, őszinte egyéniségedet ... nem tudsz te hazudni, hiába akarsz... az eszedet, a tehetségedet... hiába próbálsz, nem tudsz úgy viselkedni, hogy ne tessék nekem... az élet legjobb, legszebb oldaláról mutatkozik meg benned ... édes és fanyar, drága, fűszeres izekkel... Mit tudja az a nyikhaj, hogy ki vagy te! Az az önmagába szédült, agyonkényeztetett, nagyra nőtt csecsemő! Mit tudja az, hogy kell bán-ni egy igazi nővel! Honnan is tudhatná, mi kell neked! Ő más, mint mi. Egy másik világból jön. Maradjon a hozzá hasonlók között. Te hozzám tartozol. Én nem akarok kisajátítani. Szabad vagy. Egyedül döntés az életről. Itt van Tibor. *Őt én adom neked!* Válassz! Fogadd el!

KATA Se testem, se lelkem nem kívánja.

TÓTH ELEMÉR Hát mi kell a te testednek? Az a nyálás kamasz? Akinek se keresete, se egzisztenciája, se semmije? A művész úr, aki az apja nyakán élőködik? Komédiásokkal akarsz közösködni? Mi fizetünk, és ők ugrálnak nekünk a pénzünkért!

KATA Édesapám, annyiszor mondtam már, hogy minden kapcsolatot megszakítottam Horváth Pistával. Azt se tudom, hol jár, mit csinál...

TÓTH ELEMÉR Könnyű valakit dédelgetve szeretni. Az Isten énám nagyobb felelősséget ruházott. Ha látom, hogy valaki a szakadék felé rohan, meg kell állítanom. És közben nem törődhetek vele, hogy ez tetszik-e neki vagy nem.

Jön Németh Károly, Kata ;elfordul

Talán haragszol Németh Károlyra? Talán okod van rá, hogy elküldd?

KATA Váratlanul érkezett. De ha már itt van, csak jöjjön be.

Tóth Elemér visszavonul

NÉMETH KÁROLY Ki az, akit most a legjobban gyűlölsz a világon?

KATA *(hallgat)*

NÉMETH KÁROLY Eljöttem, hogy learassam a gyűlöletedet. Ne fukarkodj. Légy bőkezű velem a gyűlöletben, és boldoggá teszel.

KATA Mit ripacsoksz itt?

NÉMETH KÁROLY Ez az! Na látod, ez az! Csak folytasd!

Légy kegyes velem, szép hölgy.

KATA Eljöttél ide, hogy gyönyörködj a művedben ... tudom, arra számítás, hogy most majd tovább játszom neked... megpróbálok még egyszer elhitetni veled, hogy félreértés az egész... hogy már nincs közöm Pistához ... hogy pusztá szöbeszéd, kínos pletyka a házassági terv... Hiszen ez az egyetlen esélyem. És közben mindketten tudjuk, hogy merő játék az egész... és én a hazugságokon keresztül kétségbeesetten könyörgök neked, hogy hallgass... hagyd élni bennünket! És te közben pontosan tudod, hogy miről van szó... és hogy én tudom.

NÉMETH KÁROLY Nem hiszek a fülemnek. Egy ilyen nemes, erényes hölgy sose hazudik. Bizonyára félre-értem ...

KATA Hagyjuk ezt! Játsszunk nyílt lapokkal! A hiúságra építetek... nem! A büszkeségre! Légy nagyvonalú a kegyetlenségben, ne holmi kicsinyes intrikus. Veled, egyedül veled egészen őszinte leszek. Igen, azt terveztük, hogy még a nyáron összeházasodunk... ez az egyetlen esélyünk ... Vannak segítőtársaink. Juci, a húgom életre-halálra mellettem van. A család őt bírta meg azzal, hogy kémkedjen felőlem... most itt alszik velem, minden mozdulatomat figyelnie kéne... ehelyett ő maga rejtegeti és viszi postára a leveleimet... Józsa és Döni ki vannak tiltva... de Juci közvetít... két alkalommal teniszhelyett az ügyvédnél jártunk... Ha eljön az idő, Józsa pénzt ad kölcsön, Döni kocsit szerez.

NÉMETH KÁROLY Megható. Csak hogy egyik hibát a másik után követed el. Mégis mit gondolsz, ugyan kitől értesültem én a dolgok állásáról? A te becsületes, jó Döni barátodtól. Tegnap este, miután bekapott három deci konyakit, nem győzött jelentőségeltjes, átlátszó célzásokat tenni.

KATA *(megdöbben hallgatás után)* Senki se szent. Elég a jóindulat. Nincs ember, akitől többet kívánhatok.

NÉMETH KÁROLY Összedől a kártyavárad.

KATA Igen, pillanatnyilag vesztesre állok. Ez neked köszönhető. Elismerem, fölényben vagy. Jó így? Vége mindennek. Egyetlen lépést se tehetsz többet. Győz-tél. Neked van igazad, belátom, kész.

NÉMETH KÁROLY Ez az engedékenység nem rossz taktika. Illetve most az egyetlen lehetséges. Máris megpróbálsz győzelmet kovácsolni abból, hogy beismered a vereséget.

KATA Hiába is próbálnék. Mindent tudsz. A kezdedben vagyok. Az lesz, amit te akarsz. Talán elmondjam, miféle jelenet játszódott le az apám és én között? Hallgass csak. Ilyen nagyszerű ellenfélnek kijár az elégtétel.

NÉMETH KÁROLY Elégtételnek ez silány. Ne fáradj. Apád egyszerre volt gyengéd és kíméletlen, akár egy szerető. Te hallgattál, és engedelmességet színleltél, mert mást nem tehettél.

KATA Apám úgy szeret engem, ahogy te soha senkit nem tudnál.

NÉMETH KÁROLY *Úgy* szeret. Igaz. *(Magáról beszél)* Ahogy soha senkit. Furcsa, ijesztő szenvedélyek törnek fel belőle, mélyebb forrásokból, mint a föld középpontja. Magányos figura, akit ismeretlen erők mozgatnak. A véletlen eszelős törvénye hozzád kötötte ezt az embert. Nem mozdulhat se ő, se te. *(Rideg és kemény iróniával)* Hát hol a boldogság mostanában, gyönyörűségem?

KATA Kissé bonyolultan fogalmazol az én egyszerű eszemhez képest. Mégis, azt hiszem, értelek. Apámon keresztül magadról beszélsz.

NÉMETH KÁROLY *(legyint)*

KATA Várj csak. Nekünk most meg kell értenünk egy-mást. Szóval, azt akarod mondani, hogy benned nincs rossz szándék. Nem tehetsz róla, hogy hibát követtél el, ki vagy szolgáltatva a körülményeknek. Ezek a körülmények... *(Tétovázva elhallgat)*

NÉMETH KÁROLY Jó. Így is jó. Csak folytasd. KATA Szóval az a baj, hogy egyedül érzed magad. Ha nem volnál magányos, akkor ...

NÉMETH KÁROLY *(rezignáltan, vágytalanul)* Egyedül te vagy az, akivel nem volnék egyedül.

KATA Értem. *(Valójában az új taktikai lehetőséget érti meg, igyekszik, hogy ne legyen erőltetett a hangja)* Hát akkor már nem is vagy egyedül... soha nem is voltál. Hiszen ha nem lettél volna nekem mindig rokonszenves... hogy is tudnék veled annyit beszélgetni... A barátság néha különös álarckokban mutatkozik eleinte. *(Meg akarja fogni N. K. kezét, aki el-távolodik tőle)*

NÉMETH KÁROLY Arra az egyre megkérlek ... ne mesélj nekem a barátságról... nagyon szépen kérlek...

KATA Igen. *(Váltással)* Hát akkor ne meséljünk egy-másnak semmit... ne beszéljünk többet! *(Odalép hozzá, keresett kacérsággal)* Igazán tetszem neked egy kicsit?

NÉMETH KÁROLY *(egyszerűen)* Nagy a kísértés, hogy legalább egyszer... most nem kéretnéd magad... Nem, valójában nem kívánlak most. Átlátszó a szándék. De én nem vagyok koldus. Nem kérek alamizsnát. Egészen megkapni vagy egészen elveszíteni valakit, számomra ugyanaz. Lenni vagy nem lenni — röhej! Hol a különbség? Oly mindegy, hogy boldog az ember vagy boldogtalan. Persze, te nem vagy kényes. Kítaposod magadnak a kis boldogságodat... még rám is kiosztanál egy szerepet... Azt kívánom neked, hogy sikerüljön.

KATA *(feltörő, görcsös zokogással átöleli)*

NÉMETH KÁROLY *(átnyújtja a zsebkendőjét, eltávolodik)*

JUCI *(szokásos izgatott sietségével beleütközik N. K.-ba, aki most magabiztos, nagyvilágian elérhetetlen, mégis rendkívül kedves hozzá)*

NÉMETH KÁROLY De milyen jó, hogy kicsit beszélgethetünk ... micsoda tavaszi fény és tisztaság árad magából... és az arca... mindig van benne valami vonzó és érdekes...

JUCI *(a bókok nem elcsúsznak, hanem felszítják bizonytalanságát, örökös mohó szeretetvágyát)* Hogy érdekes az arcom! Ne mondjon ilyet, nagyon rosszul esik. Tudom én, hogy milyen vagyok, és hol a helyem. Egyébként nem hozzám jött, ugye? Katának egyszerűen csak annyit mondana, hogy szép...

NÉMETH KÁROLY Milyen kedves ez is magától! Mert maga szereti őt. Maga sose volna képes eszközként felhasználni mások szeretetét...

JUCI Én tudom, hogy ha Kata szeret valakit, minden áldozatra kész.

NÉMETH KÁROLY Így is van! Ha egyszer valakiben megtalálja a maga örömét, azt, ami neki kell, habozás nélkül feláldoz mindent és mindenkit...

JUCI Nem azt vettem észre, hogy Kata a saját kényelmével törődne ...

NÉMETH KÁROLY Igaza van! Képes a legnagyobb áldozatra, hogy kicsikarja a legnagyobb áldozatot. Mit gondol, megfordult valaha is a fejében, hogy joga van-e magát állandó színlelésre, kötéltáncra kényszeríteni...?

JUCI Nem tudom, miről beszél.

NÉMETH KÁROLY Gondoljon arra, hogy van valaki, akinek nagyon fontos a maga lelki nyugalma... *(Jelentőségteljes kézcsók után visszavonul, Juci megbűvölten áll)*

MAMA Te meg mit állsz itt így?

JUCI *(végtelen naivitással)* A Németh Károly abszolút belém van esve!

MAMA Kis hülye! Miről ábrándozol?

JUCI Egy ilyen intelligens, rokonszenves fiú!

MAMA Tudod jól, édes gyermekem, hogy nem vagy valami szépség, viszont túl okos se vagy, úgyhogy még lehet szerencséd. De ne ábrándozz nekem, mint egy liba, mert...

JUCI Mikor valakiben ennyi őszinte érzés...

MAMA Na, hagyd ezeket az ömlengéseket. Egy csúnya lány legalább hallgatni tudjon. Különben... én is csak hallgatók... hallgatók és várok... hallgatni kell... aminek nincs neve, az már csak félig létezik, amiről nem beszélnek, talán nincs is ...

JUCI ...összeszorul az ember szíve...

MAMA Miről beszélés? Miféle szerepet játszol? Beszélés, mint amit felhúztak egyszer, és nem veszi észre, hogy már rég semmi értelme... drámai szubrett egy nem létező darabban ...

Juci visszavonul. Az utolsó szavak közben előlép Józsa. A mama nagyon gyors váltással úgy fordul felé, mint-ha már megkezdett beszélgetést folytatnának

(Józsa-hoz) Szóval, halljam, miféle tünetekről beszélés. Én nem vettem észre semmit.

JÓZSA Tegnap délután az ablakán keresztül beszélgettünk... azt mondta, hogy már fél az utcán jár-ni... csak akkor érz magát biztonságban, ha behúzódhat a szobájába. Folyton szédül, káprázik a szeme...

MAMA Terhes.

JÓZSA Eppen hogy abban reménykedett, hátha terhes lett... és akkor elkerülhetlenné válna a házasság...

MAMA Mi közöm a ti megható történetetekhez ... nem mondom, szép, szép, ahogy játsszátok itt, türelmesen... akárha közönség előtt, úgy forszírozátok a nemes érzelmeket...

JÓZSA Akkor még azt mondta, bizik benne, hogy ha majd meg tetszik látni a kis unokát...

MAMA Kis unokát! Hová? Hogyan? Örültek vagytok mind?! Hagyjatok engem ki ebből az egészből... Kata nevelése nekem rég kicsúszott a kezemből... legalább nem akarok tudni, róla...

JÓZSA Kata úgy él, • mint egy vadállat a ketrecben! Kicsit enyhíteni kéne a szigorúságot... legalább át-menetileg, hogy levegőhöz jusson.

MAMA Most mondtad, te magad mondtad, hogy még mindig ebben a lázálomban reménykedik... Hát akkor mit lehet tenni? Be kell zárni. Ez így szokás, ugyebár. Mit változtassak én ezen? Ebben a zűrzavarban a szokások segítenek, hogy lemorzsolhassuk a napokat ...

JÓZSA Legalább pár nap szabadságot kellene... Bizonyítékokkal szolgálhatok, hogy Horváth Pista Erdélybe utazott. Most nem történhet semmi.

MAMA Unalmas vénasszony vagyok, aki már senkit nem érdekel. Mért akartok mégis mindig tőlem valamit? *(Felcsattanva)* Nem! Még mindig jobb neki, mint nekem! *(Visszavonul)*

DÖNI *(előlép, mint aki megkezdett beszélgetést folytat Józsa-val)* Neked se irt még Tamás Amerikából? JÓZSA

Nekem miért irt volna.

DÖNI Miért nem lehetett emberi módon szakítani?

JÓZSA Nem lehet valakit szavakkal elküldeni, és közben némán maradásra bírni. Mennie kellett, és az én dolgom az volt, hogy minden köteléket elvág-jak... Gondoskodtam róla, hogy ne sajnáljon sem-mit.

DÖNI Nem tudok hinni az ilyen nagyfokú önzetlenség-ben. Nézd meg Katát... egyszerűen nem létezik számára az a lehetőség, hogy Pista nélkül éljen tovább. Eszébe se jut, hogy választhat... önszántából le-mondhat ...

JÓZSA Nekem se jutott eszembe, hogy választhatok. Sose képzeltem, hogy az életemnek úgy kell alakulnia, ahogy szeretném... ahogy jó volna... ha csak véletlenül nem. De ,hát a tények napnál világosabbak. Ki vagyok én, hogy szembeszálljak velük.

DÖNI Azt mondják, az igazi ragaszkodás nem ismer megfontolást ...

JÓZSA Nekem ez a dilemma túl közhelyes és túl teatrális. Maradjon csak az én ragaszkodásom névtelen... hétköznapi ... nem szándékozom népszerűsíteni. Élni kell, ahogy lehet.

DÖNI Neked valóságos elégtétel volna, ha Kata tönkremenne ebben a hajszában ... akkor kiderülne, hogy te voltál a valódi hős...

JÓZSA Az én érdekem az, hogy mindent megtegyek értük. Ha rövid úton kudarcot vallanak... mielőtt mindent meg nem próbáltak, ami lehetséges és ami lehetetlen... akkor csak szánalmas megfutamodás volt, hogy én lemondtam Tamásról.

DÖNI Furcsa játék. Az egészről úgy mesélnek majd, mint az ő történetükről. Kettőjük különös, egyedül-álló történetéről. Csakhogy én nem látom, mi az, ami ebben a történetben tényleg az övék. Szegények, hiába igyekeznek, hogy megalkossák a maguk színjátékát... ők lesznek a főszereplők, mert rájuk vetül a reflektor... de valójában csak fennakadtak a hálóban... Menjünk. Egyelőre még nincs vége.

Józsa Kata, Döni Pista közelébe vonul 'vissza. A két főszereplő a színpad két szélén áll egy-egy telefonkészülék mellett. A kagyló nincs a kezükben

KATA Jaj, várj egy kicsit, hadd szedjem össze magam, alig tudok beszélni... már nem hittem, hogy el tud-lak érni... reggel óta, mióta elolvastam a hírt ...

PISTA Igen, tudom.

KATA Tudod, hogy vasárnap van... semmi ürügyem nem volt rá, hogy kiszökjék telefonálni... mindent megpróbáltam, már majd megőrültem ...

PISTA Számítottunk rá. Bekövetkezett.

KATA Nem, nem... van még időnk! Október tizedi-kén lép hatályba a törvény, azt írja az újság. Tizedike péntek. Majdnem egy egész hét. Most nagyon-nagyon okosnak kell lennünk. Most nem szabad félni... és egyetlen lépést se szabad elhibázni ...

PISTA Ót év börtönt akarsz kockáztatni, hogy a legszerencsésebb esetben tönkremenj egy nyomorult ügynevezett félzsídó mellett? Hogy minden nap újabb megaláztatásban legyen részed? Tudod, hogy a rendezői tisztról már lemondattak. Mióta Szentgyörgyi már nem rektor, napról napra újabb támadások érik a politikamentes egyetemi kultúrprogramja miatt...

KATA Nem érted... *(Felcsattanva)* Hagyd most a nagyvonalúskodást! Ót percem van! Ne szónokolj nekem! Figyelj, és csináld, amit mondok! Istenem, bocsáss meg... A rendelet megengedi, hogy akiket már október tizedike előtt kihirdettek vagy a kihirdetés alól felmentettek, azok november elsejéig még össze-házasodhatnak.

PISTA Úgy próbáljam menteni a bőrömet, hogy feleségül veszek? Házasodjak be egy kiváló őskeresztény családba? Nincs nekem ehhez elég hozományom. Nagyot csalódnál bennem.

KATA Gonosz vagy! Gonosz és kegyetlen!

PISTA Más se maradt már nekem, mint hogy egyedül nézzek szembe azzal, ami itt rám vár.

KATA Hetek óta őrzök egy fiola ciánkálit. Hat lónak elég volna.

PISTA *(nyugodtan)* Na és, mi a szándékom veled? KATA Ha most itthagysz ... ha félredobsz ...

PISTA Nem akarsz inkább engem megégetni veled? Az igazi nők méreggel hódítanak... örökre.

KATA Gúnyolódsz... nem hiszed... hát ide figyelj ! Ezt a kis üveget a méreggel mindig magamnál tartom. A ruhám alatt hordom, ahol senki se férhet hozzá. Most előveszem... *(Nem vesz elő semmit, mert valójában nincs nála)*

PISTA Biztos vagyok benne, hogy nincs nálad semmi-féle méreg.

KATA Biztos? Talán csak játszom. Talán csak képzelem, hogy ez a kis üveg itt a kezemben *(semmi nincs a kezében)* egészen langyos. Átvette a testem melegét. Mintha egy kis eleven állatot tartanék a tenyeremben ...

PISTA *(bizonytalanabbul)* Úgy látszik, ragadt rád valami a színészmesterségből. Egész ügyesen csinálsz.

KATA Ügyesen? Köszönöm. Egy-két perc, és szabad leszel.

PISTA Mikor leszek szabad?!

KATA Ha nekem már nem tartozol semmivel.

PISTA Elhiszem! Elhiszem, hogy képes, volnál...! Akkor aztán a tiéd leszek. Beleégsz az életembe, akár a cián a testedbe.

KATA Lássuk csak, milyen is ez a kis méreg. Legalább jól megnézem magamnak, mielőtt szeretőmül fogadom. Az ablak felé tartom... *(továbbra is üres a keze)* átsüt rajta a fény... Pesten is ilyen gyönyörű idő van?

PISTA Most már tényleg el tudnád játszani Gertrudist. Most már tudsz valamit a mérgezés természet-rajzáról. De én is csak most kezdem érteni... *(Morbid, mert őszinte érdeklődéssel)* Tudnád még egy kicsit folytatni?

KATA *(mintha szerelmi játékról volna szó)* Addig bírom, ameddig kell neked. *(Hibátlanul visszavéve a szerepét)* Tudod, ez a kis üveg lila színű... gyönyörű, ahogy áttűz rajta a nap ... olyan ciánoldat, mint valami varázsital. Egyetlen korty, de benne van az öröklét.

PISTA *(ugyanazzal a morbid őszinteséggel)* Ez az! Mert hogy lehet Gertrudisnak egyszerre két férje? Ha az egyiket a másikkal megmérgezteti. És aztán, harmadiknak, a fia se szabadul...

KATA Gyönyörű kis üveg... meg kéne tudnom, mi a titka.

PISTA *(szárazon, mint aki egyelőre nem kíván többet)*

Ne öröklődj. Eddig volt jó, tovább fölösleges.

KATA *(feszülten, fenyegetően)* Kinyitom és lenyelem. PISTA

Rémes. Egy királynő, aki ijedten hadonászik a

méreggel, és zsarolni próbál. Tiszta paródia.

KATA A cián tíz másodperc alatt hat. Te összekeverted a Hamletet a mi történetünkkel, és én meg fogok halni. Mert te megpróbálni se akarod... pedig sikerülhetne... a szökés is, a házasság is ...

PISTA Van egy állatfaj, amelyiknek az a tulajdonsága, hogy menekül a süllyedő hajóról. Ha felgyűjtják a villanyt, a svábbogarak szanaszét futkosnak, sötét zugokban keresve menedéket, ahol kivárhatják megint az ő idejüket. Eddig azt hittem, hogy nem vagyok se patkány, se svábbogár.

KATA *(tragikomikus, játékos komolysággal)* Térdejl le. Térdejl le, ott, ahol vagy, és tegyél nekem vallomást. Egy hősszerű önfeléd vallomását akarom hallani, mielőtt elpusztulok.

PISTA Jó. *(Letérdejl, komolyan és egyszerűen beszél)* Szeretlek, úgy, ahogy te valószínűleg sose tudnál engem szeretni.

KATA *(felüvöltve, iszonyú fájdalommal)* Hazudsz !

PISTA Szeretlek, és ezért elfelejtem azt, hogy ki vagyok. Magamra veszem a patkányok és svábbogarak természetét, lihegve keresek menedéket, a szoknyád alá bújok, csendben maradok, ügyeskedem, alázatosan szöszmötölgetek ott a szoknyád alatt a homályos 'melegben, és várom, hogy elvonuljon a veszedelem. Időnként kidugom az orrom, beleszimatolok a levegőbe, aztán gyorsan megint visszabújok. Jó lesz ott nekem.

KATA *(élesen, határozottan)* El fogsz utazni.

PISTA Nem tetszik? Hát mit gondoltál, milyen egy hősszerű?

KATA Én úgy gondoltam, olyan kivételes, nagyon-nagyon értékes adomány a mi szerelmünk, hogy mind^{en} meg kell próbálnunk érte. De nem... nincsenek adományok. És nálam nincs semmiféle méreg.

PISTA *(lényegében őszinte meglepetéssel)* Pedig már éppen kezdtem elhinni ... *(Feláll)*

Kata alábbi szavai közben valamennyi szereplő oda-gyűlik köréjük és közéjük: Mozgásuk fegyelmeztet, töményen militáris hangulatot áraszt. Fenyegető, néma tömeget alkotnak, eddigi darabbeli szerepükön kívül. Egyre szorosabban veszik körül Katát és Pistát, katonás, ütemes lépések egyre hangosabban dobognak a felvonás végéig. A két egyedülálló, elszigetelt figura egyre nehezebben, egyre inkább elcsukló hangon próbálja túlkibálni a dobogást és a tömeg jelenléte révén kettőjük között mintegy .megsokszorozódott térbeli távolságot

KATA Elutazol, és én egy darabig várok rád. Talán egyszer visszajössz. Ha nem, akkor nélküled fogok élni. Így lesz.

PISTA Próbáljuk meg mégis itt...! Mondd, hogy mit csináljak!

KATA Menj el! Menj el innen! És soha többet ne gyere vissza!

PISTA Holnap üzenek! Holnap mindent megpróbálok...
Kedden vagy szerdán feljössz Pestre... hol-nap elintézem a kihirdetést és a szülői beleegyezést...!
KATA Hová ... ? ! Hogyan- ? ! Nem értem, de nem is lehet ... !
PISTA Szeretlek!
KATA Nem igaz !
PISTA Szeretlek, mint a saját életemet!
KATA (üvölt) Nem igaz!

Németh Károly és Pista elmozdulnak

NÉMETH KÁROLY Nagy hülyeség volt. Ahelyett, hogy egy kicsit elaltattad volna a gyanakvását...
PISTA Kezdek el alázatoskodni ez előtt a hájfejű előtt?
NÉMETH KÁROLY Hát ha neked mindig az a fontos, hogy bebizonyítsd, milyen büszke is vagy te ...
PISTA Ez a te nagy tévedésed, Németh Károly. Én nem bebizonyítani akarok valamit... és nem ezt vagy azt a szerepet akarom eljátszani. Én magamat akarom megőrizni minden helyzetben.
NÉMETH KÁROLY Mindjárt zokogni kezdek a meghatottságtól. *Órizz meg* magad egy rakás félredobott szemétként, miután beletapostak a sárba. Csak el ne felejts aztán szellemként visszatérni, és elmondani az igazságot. Ha ugyan valaki kíváncsi lesz rá. Rendező úr, *nem látja* ezt a kínos hiányt a dramaturgiában? Magyarázza el nekem, kérem, hogy én, Hamlet, miért csak akkor kezdek el komolyan idegeskedni, amikor a szerző a szakállánál fogva visszaráncigálja nekem ősz atyámat a másvilágról, hogy kőbor szellemként elzengje az igazságot? Némi bizonytalan rossz érzésen kívül mi egyéb hatása volt addig a gyilkosságnak?

PISTA A második nagy tévedésed az, hogy én minden áron naiv áldozatként akarok tündökölni.
NÉMETH KÁROLY Túl akarod élni vagy nem? PISTA Szeretném túlélni.
NÉMETH KÁROLY Akkor utazz el. Azért jöttem, hogy ezt megmondjam neked. Hagyd itt Katát. Te ebben az országban halott ember vagy.

PISTA Nekem ahhoz van közöm, ami itt történik. NÉMETH KÁROLY Kihez?! Mihez van neked közöd?! PISTA Ha én itt nem létezhetem, az nem lehet pusztá, üres játék... akkor nem lehet egyszerűen 'odébb-- állni, mintha mi sem történt volna... különben tényleg teljesen mindegy, hogy kivel mi történik. NÉMETH KÁROLY Ne áltasd magad ! Vedd tudomásul, hogy nincs másod ezen a világon, mint az életed! Mentse a bőröd!

PISTA (*miközben mindketten visszavonulnak*) Igen. Próbálok menteni a bőrömet.
RENDŐRTISZT (*mint aki megkezdett beszélgetést folytat, szinte belevágva Pista szavába*) Az aggodalom, sajnos, nem alaptalan.

TÓTH ELEMÉR Egyszóval megoldható volna a védő-örizet kellő diszkrécióval?
RENDŐRTISZT Kötelességem figyelmeztetni önt, hogy október tizedikéig feltétlenül gondoskodnia kell védőörizetről. Magándetektívet javaslok, sürgősen, azonnal.

TÓTH ELEMÉR Tehát akkor, amint kilép a házból, mindenhová kövesse a detektív...
RENDŐRTISZT Úgy van. A hátralevő négy napban a legszigorúbb őrizetet javaslok. Most nem szabad kockáztatni. Tizedikétől kezdve azonban éppen ellenkező taktika volna célszerű. Akkor már az a helyes, ha mód nyílik a leleplezésre ... Így majd egyetlen mozdulattal kihúzhatjuk a méregfogat.

TÓTH ELEMÉR (*miközben visszavonulnak*) Szeretném majd elkerülni a botrányt...

KATA (*közben odarohan Jucihoz, aki bizonytalan daccal, némán elfordulva hallgatja végig*) Csak egyetlen órát adj ! Még egyetlenegyszer hadd beszéljek az ügyvéddel! Hiszen úgyis csak azt fogja mondani, hogy nincs mit tenni... és neki el is fogom hinni... többet semmit nem fogok csinálni... Az üldözött állatnak is adnak egy kis előnyt, hisz úgyse menekülhet! Csak egyetlen órát várj, aztán már megmondhatod, hogy kiszöktem. Legalább azt árul-nád el, hogy mivel fordítottak így ellenem... mitől változtál meg? Én ugyanaz vagyok, Pista is ugyan-az az ember... mégis, mintha évszázadok teltek volna el azóta, hogy ott ültél a próbákon... mintha elvárásolt világba kerültünk volna... valami idegen bolygóra, hosszú utazás után ... ahol már semmi nem érvényes abból, amiben korábban hittünk... ahol

Függöny

HARMADIK FELVONÁS

A felvonás kezdetén hangsúlyos állóképben idéződik fel a második felvonás zárójelenete. Míg valamennyi szereplő némán és mozdulatlanul áll, hangszórón keresztül visszahalljuk az erősödő, katonás lábdobogást és a két főszereplő párbeszédének utolsó töredékeit. Rövid csend után a szereplők, mint akik álomból ébrednek hirtelen, kissé zavartan leporolják, rendbe szedik „magukat” és visszavonulnak. „Elhelyezkedésével szabályos háromszöget alkotva marad ott három alak: középen Pista, kétoldalt Németh Károly és Tóth Elemér. Mindhárman előrefordulnak, a közönség felé, tehát formálisan nem egymáshoz beszélnek

TÓTH ELEMÉR Azért adta nekünk Isten a beszédet, hogy szót tudjunk érteni egymással. Olyan nagy kedvvel jöttem magához, fiam, mint aki a saját akasztására megy. Mégis itt vagyok.

PISTA Tóth úr, ez itt Németh Károly.

NÉMETH KÁROLY (*a Pistához hasonló ironikus szertartásossággal*) Jól ismerjük egymást.

TÓTH ELEMÉR Nézze, fiam... nem akarom lopni az idejét. Se 'a magamét. Néhány nap múlva már nem csak az értelem, hanem a törvény is azt diktálja majd, hogy tartsa távol magát... a házamtól. PISTA Távol tartom magam a házától, Tóth úr. NÉMETH KÁROLY A harmadik zsidótörvényre céloz, Tóth úr?

TÓTH ELEMÉR ...ez az örökös sunyi, kétszínű politikálgatás ! Dörgedelmes cikkekben ismertetik a tör-vényt, és közben nem győzik hangsúlyozni, hogyan lehet még gyorsan kijátszani... kihasználni a hátra-levő pár napot...

NÉMETH KÁROLY (*ugyanazzal az ironiával*) Rémekeket lát, kedves Tóth úr.

PISTA Volna szíves megmondani, mit óhajt tőlem, kedves Tóth úr?

TÓTH ELEMÉR Ez nem rémlátomás ! Ebben az országban hagyománya van annak, hogy a törvényt olyasféle formalitásnak tekintsék, ami elsősorban arra való, hogy némán, de annál ügyesebben lavirozva a kis kapuk között, kijátsszák ...

NÉMETH KÁROLY (*mint fent*) De Tóth úr, a törvény az ön érdekeit védi...

TÓTH ELEMÉR Hát azért vagyok megrémülve ! Azért szántam rá magam, hogy eljöjtek ide! Hát, itt mindig annak van félnivalója, akinek az érdekeit éppen védeni kezdi a törvény...! Mert itt az emberek megszokták, hogy engedelmisséget színelve, kerülő utakon boldoguljanak... akár a sunyi kölykök, úgy ülnék hátratett kézzel a padokban, és csak akkor elevenednek meg, ha hátat fordít a tanár... kinek jut eszébe, hogy a törvényt pusztá stréberségnél komolyabban vegye...? Nézze, fiam... én eljöttem magához, és nem szégyellek akár könyörögni ... próbáljunk megállapodni egymással. Minden áldozatra kész vagyok.

PISTA Nem lesz olcsó.

TÓTH ELEMÉR Kérem...

PISTA Mármost nekem. Mennyiért volna hajlandó most azonnal megválni a társaságomtól?

TÓTH ELEMÉR (*fegyelmезetten, összeszedett eleganciával visszavonul*)

egyszer csak ellenséggé válik az, akit szerettünk... a bizalom kiismerhetetlen zúrzávarrá, furcsa kegyet-lenségé változ... Juci, nézz rám! Én tudom, hogy te még mindig ugyanaz vagy! Valld be, hogy csak játszod ezt a fegyőri szerepet mellettem! Nézd, neked adom a karperecemet! Ugye, ezt mindig irigyelted egy kicsit? Hát most a tiéd. (Juci kezébe nyomja, de az kiejti a földre) A fülbevalóm is a tiéd! Neked sokkal jobban állna! (Ugyanúgy a földre hull Juci kezéből) Vagy inkább a láncomat? Mindig sajnáltad, hogy a tiéd vékonyabb ...

Közben eltávolodik Jucitól az ügyvéd felé, aki Kata utolsó mondatai közben már „felveszi ,a szerepét”, a láncot Kata ejti a földre félúton

Ügyvéd úr! Ma már kedd van. A mai nap is el-veszett. Még két nap, és minden elvész!

ÜGYVÉD Szó sincs róla! Hogy szabad ilyen komolyan venni az újságok kirohanásait! Hiszen tudja, hogy nálunk az újságok nagy része nem kifejezi, hanem leplezi a valóságot... tudva vagy öntudatlanul... hiszen az csak beszéd, pusztá szó... hadd nyilatkozzanak meg a legszélsőségesebb elképzelések is ...

KATA Nem elképzelés, hanem tény az, hogy pénteken működésbe lép a törvény!

ÜGYVÉD Tény! Ki tudja, hogy mi a tény? Tény az, hogy míg körülöttünk éheznek, nyomorognak, tény-leges elnyomás alatt élnek — hogy járt Szerbia! Mi van Dalmáciában! — addig Magyarország még mindig a béke és a nyugalom irigyelt szigete. Dúl a háború, hol előbbre küszik, hogy visszavonul, de a magyar határon mindig megtorpan. A magyar ha-tár még mindig Európa határa... Bizni kell abban a rendszerben, amely fenn tudja tartani ezeket a körülményeket... bizni kell benne, hogy a nagypolitika kényszerlépései a határon belül emberszabásúvá szelődülnek...

KATA Bocsásson meg, az általános bizalom most rajtunk nem segít.

ÜGYVÉD Nem szabad pánikba esni. Hogy most még ki lehessen csikarni egy polgári esküvőt, erre nem sok esélyt látok. De nincs is rá szükség. Elég egy papot találni, aki vállalja az antedatált kihirdetés kockázatát. Persze, ha kiderül, hogy hamis volt a szülői beleegyezés...

KATA Akkor a házasság megsemmisítésének eljárása még mindig elég hosszadalmas volna, nem? Akkor is egy csomó időt nyerünk, ugye? Olyan sokáig már nem tarthat a háború...

ÜGYVÉD Hát ez azért kissé naiv elképzelés... hiszen az okirathamisítás ténye önmagában...

KATA Tehát keresni kell egy papot.

ÜGYVÉD Igen, ha ragaszkodik ehhez a... ne haragudjon ... kissé gyermeket, de annál veszélyesebb akcióhoz. (Miközben folytatja, Kata visszavonul) Miért nem látja be, hogy ezeknek a nacionalista hőzöngéseknek... látszatintézkedéseknek nem szabad túl nagy jelentőséget tulajdonítani ... ez csak a régi jó magyar stílus... sose lesz igazi hatalom a kezükben... őket is csak befogják a székér elé... minél erősebbek, annál jobban húznak... Nincs mitől félni!

Közben Döni és Pista leülnek, felületesen imitálva akár egy kávéházi, akár egy szobai szituációt

DÖNI (még az egész napi járás-keelés lendületével) Nem létezik, hogy egyértelmű választ lehetne kiszedni ezekből a papokból!

PISTA Nyilván bekalkulálják, hogy esetleg provokátorral van dolguk.

DÖNI Józsával már üzentem Katának. Mindenképpen jöjjön fel holnap. Meg kell kockáztatni, ez az utolsó nap. Addig járunk majd egyik templomból a másikba, amíg valahol sikerülni nem fog. Ha húsz pap nemet mond, majd a huszonegyediknél célt érünk.

PISTA És ha ötvennél vallunk kudarcot, akkor az ötvenegyediknél vár a siker, ha pedig száznál, még mindig ott van a százegyedik ...

DÖNI Ha, tegyük fel, nem sikerül, az se jelent még semmit ...

PISTA Így is van. Nekem nincs vesztenivalóm, hisz eleve vesztés vagyok. Viszont megvan az a páratlanul nagyszerű lehetőségem -- kissé tán szegényes, de biztos és kéznél levő, akár az önámítás —, hogy a kudarcot ne tekintsem valóságosnak.

DÖNI Kudarc csak az, ha erkölcsileg válunk vesztesé...

PISTA Kissé nevetséges volna a vágóhídra hajtott ál-latokban az öles erkölcsi győzteseit látni... a színész, aki megöregszik abban a tudatban, hogy zseniális, de sose kapott szerepet, száznál alak, sem-mi több... élete kudarcának nincs jelentősége... Én ennek a világnak minden személyes vétek vagy érdem nélkül vagyok a vesztese. Nagyon furcsa dráma ez. Aki főszereplőnek véli magát, az is csak statiszta. A produkció inkább cirkuszi.

DÖNI Apropó, színház! Mit szólsz Mejerhold hirtelen leléptetéséhez?

PISTA Ugyanazért nemrég még a bolsevik színházi kultúra megtettesítője, most tehetségtelen senki. DÖNI Látod, ez kudarc! Élete és munkája teljes kudarcra! És valódi!

PISTA Ezzel akarsz vigasztalni? Mejerhold bukásával? DÖNI Jó, hagyjuk a szovjet ügyeket. Távol vannak tőlünk, akár ,a sarkcsillag.

PISTA Csak tudnám, mi van közel hozzánk. Egy-két perzselt foszlány, amit idáig hoz a szél a nagy demokráciákból...

DÖNI És még valami. Október huszonegyedikére ki van tűzve az irodalmi estünk a Belvárosi Mozi nagy-termében. Sik Sándor már írja bevezető tanulmányát... üzeni, hogy feltétlenül számít rád is ... PISTA (nagy jelentőséggel, de ironikusan) Október huszonegy. Milyen messze van. Mint az a bizonyos költői sarkcsillag, amit emlegettél.

DÖNI (miközben feláll, és kissé ijedten visszavonul) Nem értem... nem értelek... egyáltalán nem ér-telek...

Kata kiabálva és zokogva, zúlltan robban be. Oda-gyűlik köré az egész család. Némán és fojtogató sűrűséggel veszik körül, de nem vele foglalkoznak, nem is figyelnek rá. Viselkedésük vele szemben annyira közömbös, hogy az már fenyegető. Józsa megjelenéséig állandó mozgásban vannak körülötte, mozgásuk pontosan ,koreografált, pantomimszerű. Groteszkbe hajló, erősen stilizált, tehát nem mindig egyértelműen felismerhető hétköznapi tevékenységeket imitálnak. A nagymama feltétlenül összeszedi Kata korábban el-szört ékszereit

KATA Miért nem vagytok legalább kegyetlenek! Miért nem mondjátok szemembe az ítéletet? Valljátok színt! Ki akarjátok irtani az örömet. Miért én legyek boldog, igaz? A boldogsággal nem lehet szem-benézni. Jobban éget, mint a tüzes vas, veszedelmesebb, mint a pestis, kínzóbb, mint a szüntelen szomjúság. A legfájóbb, ami ezen a világon termett! Csak a nyílt kegyetlenség enyhítheti az öröm fájdalmát, én tudom. Legyen bátorságotok bevallani! De ti egy idegent küldtök utánam... felbérletet egy detektívet, aki leszed a vonatról... egy fizetett báb a fegyveretek, aki vakon teljesíti a parancsaitokat... ez a ti emberetek! Hiszen tudom, hogy lehetetlen, amit én akarok! Iszonyú játékot űzök ... az egyetlen játékot... mindent kockáztatok ... mert se sokkal, se kevéssel nem érem be... csak az egész-szel... azzal az egyetlen dologgal, a legegyszerűbbel, ami a legermeszetesebb volna, és ezért lehetet-len... hogy szerethessem, akit szeretek... egyszerű, akár a halál... ezért tilos, ezért veszedelmes és örök kárhóztatni való... hát osszátok ki rám a halált ... szemtől szembe... ne ilyen kisszerűen, ilyen

aljasul játsszatok ... ne keressetek magyarázatot magatoknak! Nincs magyarázat! Valljátok be az értelem csődjét ... a szeretet csődjét ... Játsszatok el végre az igazi szerepeteket. Tagadjátok meg nyíltan az örömet, és akkor majd engedelmeskedem! De amíg csak érvékkel takaróztok, én újra és újra megpróbálkozom ... hiába, hogy nincs esélyem. Általam fogtok színt vallani.

Elölép Józsa, ja család hátrébb húzódik, és kevésbé mozgalmasan, de továbbra is körülveszi Katát és előbb Józst, majd Németh Károlyt és Dönit is

(Józsához) Hiszen ezek mindenekelőtt gyávák! Azért vannak győzelemre ítélve velem szemben!

JÓZSA Csak te vagy bátor?

KATA Gyáva lemondás, hazugság, megfutamodás mozgatja ezt a világot ...

JÓZSA Mind így létezünk. Nem olyan kis dolog ez, mint képzeled. Semmi vagy minden — könnyű, nevetséges így osztályozni. Arra volnál bátor, hogy a keveset elviseld. Hogy azzal a kevéssel, esetlegessel, azzal a felemás, kétértelmű örömmel élni tudj, ami lehetséges ...

KATA Nem kell!

JÓZSA Nem kell? Mit gondolsz, ki figyel arra, hogy mi kell neked? Kivel állsz le pereskedni? Ugyan, ki fog megrendülni attól, hogy éppen neked nem kell?

ID. HORVÁTH ISTVÁN *(miközben odalép Pistához. A fenti jelenettel ellentétben kettőjük beszélgetése higgadt. Kata és Józsa ugyanabban a helyzetben marad)* Gyerekség, semmi több, névtelen hatalmakkal kiállni, vesztesre ítélve, kilátástalan küzdelemben.

PISTA Miért mondod azt, hogy névtelen hatalmak?

ID. HORVÁTH ISTVÁN Mert az emberben mindig működtek pusztító erők. Ezért névtelenek, bárhol nevezik őket alkalomadtán. Álarcaikat cserélgetik csupán ... és oly mindegy, hogy éppen melyik ál-arcot öltik magukra.

PISTA *(elmozdul)* Gondold meg. Amit én tehetek, nem is olyan kevés. Létezem. A helyemen maradok. Ezzel kényszerítem a hatalmat, hogy nevet adjon magának. Ha engem választ áldozatául, hozzám kell mérnie magát. Így nevet választ, néven neveztetik, és megtörik a varázs. Többé nem megfoghatatlan. A hűség az egyetlen, ami megfoghatóvá teszi az arctalan pusztítást. Vagyok, aki vagyok. El lehet pusztítani. De nem lehet letagadni, hogy engem pusztítanak el. Az áldozat nevét be kell majd vallani. És ez elég arra, hogy a gyilkos se maradhasson névtelen. Ha tetszik, legyen csak álarc a pusztítás neme. De azt az álarcot, amit velem szemben ölt magára, míg én, én vagyok, nem tépheti le.

ID. HORVÁTH ISTVÁN Nem ismered a hatalom újabb bölcsességét.

Csend

(Miközben visszavonul) Ne maradj itt ... utazz el, kérlek ... menj el innen ... menj el ...

NÉMETH KAROLY *(gyorsan odalép Katához, id. Horváth István szavába vágva, élénken)* Én most már megengedhetem magamnak, hogy nagyvonalú legyek.

DÖNI *(megérkezve)* Pista üzeni, hogy estig várt rád ...

NÉMETH KAROLY Hagy figyelmeztesselek ...

DÖNI ... és hogy nyugodtan vállalja a kockázatot, találkozhattok, amikor akarod, ezután is ...

NÉMETH KAROLY ... nem is csak azért, mert mélyen és irgalmatlanul irigylem töletek a találkozás örömét ...

DÖNI *(elcsendesedve)* ... csak nekem szólj ... NÉMETH KAROLY ... hanem mert ugyanolyan mélyen és irgalmatlanul szeretlek ...

DÖNI *(halkan, lassan)* ... majd én közvetítek ...

NÉMETH KAROLY ... hogy vigyázz most, mert szabadjára fognak engedni, de csak azért, hogy rajta-kaphassanak. Az a magándetektív, aki visszahozott a pályaudvarról, érti a dolgát. Mi sem lesz könnyebb most, mint Pistát börtönbe csukni. Rád majd tapintatosan vigyáznak. És ezzel ők a gondot végleg

elvetették. De, sajnos, az én isteni mulatságomnak is vége.

KATA *(nem válaszol, céltalanul, tehetetlenül járkálni kezd)*

Míg Németh Károly még néhányszor megerősíti f figyelmeztetését, Kata köré ismét odagyűlik a család, velük van Józsa és Döni, végül N. K. is 'közéjük' vegyül

NÉMETH KAROLY Légy hát óvatos ... várj legalább egy hetet ... hagyj, hogy hiába várakozzanak ... hagyj, hogy beleunjanak a várakozásba ... hagyj, hogy elfogyjon a türelmük, és lemondjanak a zsákmányról ...

Elkezdődik is színjáték befejező része. A Kata körül mozgó figurák fokozatosan kivetkőznek „szerepükből”, illetve visszatérnek a kezdő monológok felemás játékához. Egyre nagyobb a feszültség. Végül mindenáron szabadulni akarnak a szorongó várakozástól. Kivetik maguk közül, utolsó útjára küldik Katát. Az áldozat rituális előkészítését üthangszerek egyre feszültebb, barbár monotoníája kíséri. A játék tartalma - akár egy szeretkezés öntudatlanságig fokozódó, követelő üteme - túllép a realiztikus történetyszerűsége, és ezzel a szereplők viselkedése is túllép a hétköznapi, közvetlen logikával indokolható mozzanatokon. A drámában ettől kezdve csak groteszk töredékek maradnak a civilizációból. A civilizációs maradványok ironikus ellenpontjai azonban nem nélkülözhetők a barbár ri-tusban, amely egyszerre elementárisan magától értetődő és nyilvánvalóan eszelős. A táncszerűvé váló mozgás rendkívül pontosan koreografált kell hogy legyen.

MAMA Mégis, mi a szándékom most?

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Az esküvő ...!

MAMA Tudom, hogy valamit forgatsz a fejedben. Is-merlek jól, még a bilit se lehetett tőled elvenni! Ha egyszer te valamit a kezembe kaparintasz ...

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Ki kell tűzni mielőbb az esküvőt!

Fényes nászt ülünk! Gazdag nászt ülünk! TÓTH ELEMÉR

Lassan jár az idő, nehéz a levegő, éjszaka rosszul alszom.

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Fényes esküvő, hosszú, boldog éj,

hosszú, hosszú éjszaka, gyönyörökkel telve ... TÓTH ELEMÉR Éjszaka nem alszom, várom a hajnalt. Aztán egész nap csak azt várom, hogy legyen már este megint, múltjon az idő ...

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Ezüsttálakban tizenkét fogás,

kristályserlegekbe csordul a bor ...

JUCI És én felveszem az almazöld selyemruhát, és hajnalig táncolok ...

MAMA Tudom, hogy történni fog valami, tudom, hogy nincs menekvés, Isten szeme rajtunk, minden pohár kiesik a kezemből, minden harisnyám szétszakad a kezemben, mindennap fejfájással ébredek ...

TÓTH ELEMÉR Nehéz, páras, fojtó a levegő, az ég

ólomszürke, nem süt a nap, nem esik az eső ... MAMA

Kiejtettem a kezemből a kis tükrömöt, el-törött, ott heverték a lábam előtt a fényes cserepek ...

JUCI Arany karkötő lesz a karomon, aranylánc lesz a nyakamon, arany fülbevalót viselek majd, és szép leszek azon az estén, talán a legszebb ...

JÓZSA Félek, hogy túlélem majd azt az estét, félek, hogy még évtizedeken át minden estét túlélek ... DÖNI Félek, hogy iszonyúan nyugodt lesz majd a lelkiismeretem, félek, hogy azt fogom mondani: én nem hibáztam, félek, hogy azt fogam mondani: én mindent megtettem ...

JÓZSA Félek, hogy hosszú életű leszek ezen a földön és boldog, félek, hogy nem kínoznak majd betegségek, nem gyötörnek csalódások, nem érnek veszteségek ... félek, hogy soha többet semmitől nem fogok félni ...

ID. TÓTH ELEMÉRNÉ Az esküvő napján, azon a fényes, gyönyörrel teljes, ezüsttől, kristálytól csillogó napon majd én is bort iszom. Ittam a magam esküvőjén, ittam a fiamén, inni fogok az unokámén. Drága s nehéz bart, drága és nehéz serlegből...

TÓTH ELEMÉR Furcsa, hogy nem akar véget érni a nyár... október közepe van, és még egyre tart a hőség ... mintha kizökkent volna az idő ...

MAMA Legalább egy kis szél volna... tönkre megyek, megcsúnyulok, ha ez így megy tovább, de persze, mit számít az... egyik napról a másikra furcsa kis kiütések lepték el a mellemet ... miért nem utazunk el valahová ...

JUCI Én táncolni fogok, egész éjszaka táncolok majd... a lábam igazán gyönyörű... senkinek nincs ilyen lába a városban... én táncolni fogok, könnyedén, szépen ... almazöld selyemruhában, sok-sok aranyékszerrel ...

DÖNI És félek, hogy méltán lehet majd nyugodt a lelkiismeretem, félek, hogy tényleg nem hibáztam, és tényleg megtettem mindent... félek, hogy ott állok majd egyedül, akár a leselkedő, ha hirtelen betapasztják a kulcslyukat ... ott állok szégyenkező ... valami szánalmas, üres felajzotttsággal ..., vesztesen ... pedig nekem itt nem volt semmi veszteni-valóm ...

TÓTH ELEMÉR Bár esne negyven napig az eső, bár jönne jégverés, *pusztulna* minden, bárcsak perzselne gyilkosan a nap... csak ez az ölmos, nehéz szürkeség *múlta el*... csak azt tudnám legalább, hogy meddig kell így várni ...

MAMA Legalább volna valami támpontunk... hogy mégis mikor, mire számíthatunk... hiszen a legszörnyűbbet is elviseli az ember... csak ez a képtelen várakozás... mintha megfontolt kegyetlenséggel el-lenem irányulna az egész...

Hirtelen fehéren kivilágosodik a színpad, abbamarad a zene, a szereplők elnémulnak, széthúzódnak. Kata és Pista ott állnak középen, háttal egymásnak. Az egész zárójelenet során fokozhatatlan intenzitással vannak együtt, mégis távol egymástól. Előlép id. Horváth István, kezében az első felvonásban már szerepelt újsággal, és anélkül, hogy az „apa” szerepét elejtené, fel-veszi a „helyszíni tudósítót” is. Játékában az eredendő, mélyeséges fájdalomra a szóbeli kifejezés üressége épül. Drámaian, de nem látványosan küzd a kifejezéssel, amely érzélgős, melodramatikus, végtelenül semmis fordulatokat kínál: beszéd helyett csak az újság-cikk szövegét olvashatja fel. Ezt a széteső érzélgősséget elementárisan ellenpontoszza Pista összeszedett, száraz, ugyanakkor rendkívül intenzív beszéde

PISTA Ideje volna abbahagyni a színházasdit. Meg-halni ugyanúgy nem lehet együtt, mint élni. KATA Akkor hadd legyek veled egyedül.

PISTA Én akarok végigmenni a magam útján. Nincs szükségem kíséretre. Ripacszkodó komédiást csinál-nál belőlem... törekvő kis színész...

ID. HORVÁTH ISTVÁN „A színházi események higgadt és tárgyilagosságra kötelezett referense, aki áprilisban egy megindítóan örömteli estén a játékról és a műről: az egyetemi diákszínjátszók *Hamletjéről* számolt be, most itt áll a riport fájdalmas szín-terén...”

KATA Én döntöttem úgy, hogy veled maradok. Nincs hozzá közöd. Viseld el.

ID. HORVÁTH ISTVÁN „...a riport fájdalmas szín-terén, két fiatal holttest előtt, és beszámolóra botladozik a tolla a shakespeare-i tragédia szereplőiről, akik saját életükkel lettek mozdulatlan szereplői a shakespeare-i sorstragédiának.”

PISTA Mit bánja a szép és nemeslelkű hölgy, hogy a rendezőt nem érdekli ez a melodráma? Foggal-körömmel ragaszkodik a szerepéhez, játszani akar mindenáron...

ID. HORVÁTH ISTVÁN „Valósággal sorstragédia az, ami bekövetkezett *Hamlet* lobogó, rajongó rendezője és Gertrud királyné égő megszemélyesítője: ifj. Horváth István és Tóth Kata életében. Két rajongó és tehetséges fiatal lélek ...”

KATA Hát csináld meg te... rendezd meg a befejezést! Igaz, én csak játszani tudok... csinálom, amit mondasz... de tudom, miről szól a játék ! Arról, hogy nem félünk, nem vagyunk vesztesek... azért megyünk el, mert bízunk az életben !

PISTA Torkomra forrnak ezek a közhelyek. Ne beszélj többet.

ID. HORVÁTH ISTVÁN „Két rajongó és tehetséges fiatal lélek tűnik el a dráma mélységében...” PISTA Két rajongó és tehetséges fiatal lélek tűnik el

a dráma mélységében... Hát ez nem a valóság ! KATA A valóság messze távolodott tőlünk. De létezik.

Azért *megyünk* el.

PISTA Hallgass. Kérlek.

KATA Elmegyünk, mert a pusztulás helyett az életet választjuk!

PISTA Hallgass !

KATA Akkor beszélj te ! Én még hallani szeretném a hangod!

PISTA Márpedig csend lesz. A játék végén legalább csend lesz. *(Lerázva Katát, ironikusan)* Ez rendezői utasítás, kis színész... *Ha* nem tetszik, keress magadnak más rendezőt. Én nem akarom többet hallani a hangod.

Elindulnak, és lassan mennek egymás mellett a díszes, nagy ágy felé. A fény egyre erősebb, fehérebb. Leül-nek az ágy két szélére, háttal egymásnak. Közben:

ID. HORVÁTH ISTVÁN *(fokozott, de nem hatásvadász iróniával)* „Két rajongó és tehetséges fiatal lélek tűnik el a dráma mélységében, shakespeare-i záróakkord, megnyílik a kettős sir az ötödik felvonás fináléjában, felhangzanak a gyászzene megrázóan komor akkordjai...” *(Felhangzik a gyászzene, majd elhalkul, de tovább szól)* „Jó éjt, királyfi. A többi... ? A többi néma csönd ...”

Miközben id. Horváth István folytatja, a Hamlet-elő-adás szereplői felveszik a kezdő monológok jelzésszerű jelmezeit. Németh Károly — Hamlet — kivételével, aki egyelőre a háttérben marad, lassan odagyűlnek köréjük

(Hangsúlyozott azonosulással és iróniával) „Horatio búcsúzó szavai szólnak *Hamlet* temetésénél — ahogy tizszer is hallottuk, hogy az ifjú rendező intonálja a tragédia színpadi záró akkordját. Horatio szavai, melyeket megrázóan *hangolt* meg az ifjú rendező, most e kettős dráma záró szavai. A többi néma csönd...”

A lezárás három ütemben történik, gyorsan, pontosan tagolt ritmusban: vakítóan fehérré, elviselhetetlenné erősödik fel a fény; ők ketten háttal egymáshoz dőlnek; előlép Németh Károly, és egyetlen, rendkívül erős lendülettel földhöz vágja a hamleti jelképeket, a fekete köpenyt és a koponyát. Mindhárom mozzanat kulcsfontosságú. A legutóbbira, mintegy jeladásra, megenyhül a már kínzóan erős fény, a színjátszó társulat tagjai felszabadultan ledobálják jelmezeiket, valamennyi szereplő megelevenedik, és mind megszabadulnak jelmezük egy-egy darabjától, majd villám-gyorsan lerohanva a színpadról, eltűnnek a nézőtéri ki-járatokon. A két főszereplő ott marad a kivilágított színpadon. A fokozatosan kihunyó fény, elsötétedő színpad lassan (távlatba helyezi az egész történetet

Vége

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója 60 0088
Pátria Nyomda --- Felelős vezető: Vass Sándor vezérigazgató